
**”NO ONHAN SE VÄHÄN TOISAALTA VELVOLLISUUS
MENNÄ TÖIHIN”**

Työpaja Etapin valmentautujien kokemuksia elämäntilanteestaan

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu 29.4.2011

Sanna Lindholm

Sosiaalialan koulutusohjelma
Hämeenlinna

Työn nimi ”No onhan se vähän toisaalta velvollisuus mennä töihin”
Työpaja Etapin valmentautujien kokemuksia elämäntilan-
teestaan

Tekijä Sanna Lindholm

Ohjaava opettaja Päivi Mäntyneva

Hyväksytty _____ . _____ .20 _____

Hyväksyjä

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijä	Sanna Lindholm	Vuosi 2011
Työn nimi	”No onhan se vähän toisaalta velvollisuus mennä töihin” Työpaja Etapin valmentautujien kokemuksia elämäntilanteestaan	

TIIVISTELMÄ

Nuorten työttömyys, pahoinvointi ja syrjäytyminen ovat olleet viime vuosina julkisessa keskustelussa. Erilaisilla työvoimapolitiittisilla ratkaisulla on pyritty vaikuttamaan nuorten asemaan yhteiskunnassa. Nuorten työpajat mainitaan vuoden 2006 nuorisolaissa yhtenä kunnan toimintona. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Vuoden 2011 alusta voimaan tullut muutos nuorisolaissa vahvistaa entisestään nuorten työpajojen asemaa tekemällä etsivästä nuorisotyöstä lakisääteistä toimintaa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Riihimäen kaupungin Työpaja Etapin valmentautujien näkemyksiä omasta elämäntilanteestaan. Aihe opinnäytetyöhön nousi opinnäytetyön tekijän oman mielenkiinnon sekä työpajan ohjaajien ja valmentautujien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla. Opinnäytetyöhön haastateltiin neljää Työpaja Etapin valmentautujaa. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimuksen tulosten mukaan haastatellut kokivat elämäntilanteensa melko hyväksi. Tulevaisuudelta toivottiin koulutuksen kautta pääsyä työelämään. Näiden lisäksi toivottiin tavallisia asioita kuten perhettä, kotia ja harrastuksia. Työpajalta saatua vertaistukea arvostettiin ja työpaja nähtiin eräänlaisena ponnahduslautana työelämään. Verojen maksaminen koettiin yhteiskunnalliseksi velvollisuudeksi ja sen edellytyksenä nähtiin koulutus ja työnteko. Omiin kykyihin vaikuttaa omaan elämäntilanteeseen luotettiin ja omaa vastuuta ja toimijuutta korostettiin. Syrjäytymistä määritelmänä pidettiin osittain loukkaavana ja kapeana. Syrjäytyminen määriteltiin sosiaaliseksi tilaksi, ei niinkään työmarkkinoiden ulkopuolella olemiseksi eikä määritelmän ajateltu sopivan omaan tilanteeseen.

Avainsanat Syrjäytyminen, nuori, työpaja, työttömyys, yhteiskunta

Sivut 35 s. + liitteet 4 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Sociopedagogical Education

Author

Sanna Lindholm

Year 2011**Subject of Bachelor's thesis**

"Well, You Feel Kind of Obligated to Go to Work"

How the Trainees at Workshop Etappi Experience their Life Situation

ABSTRACT

Youth unemployment, psychological distress and social exclusion have been widely discussed in public during the last years. Various labour market policies have attempted to improve the status of young people in the society. The Youth Act of 2006 mentions running the youth workshops as one responsibility of the municipalities. The aim of the Youth Act is to support the growth and independence of the youth, to enhance their active citizenship and social empowerment and to improve their growth and living circumstances. A change in the Youth Act that came to force in the beginning of 2011 further strengthens the status of the youth workshops by making outreach youth work a statutory activity.

The meaning of this thesis was to interview the trainees at workshop Etappi run by the city of Riihimäki and to hear their thoughts about their own lives. The idea for this thesis originated from a personal interest and conversations with the workshop supervisors and trainees. The material for this thesis was collected during thematic interviews with four trainees of workshop Etappi. The material was analyzed by themes.

The results of this thesis show that the interviewed persons considered their life situation fairly good. In the future they hoped to find employment via education. In addition, they wished for ordinary things, such as family, home and hobbies. Peer support was highly appreciated and the workshop was seen as a stepping stone to working life. Paying taxes was considered a societal responsibility and it entails education and working. The interviewees believed they were able to affect their own life situations and they emphasized their own responsibility and active role. Social exclusion as a definition was considered partly offensive and narrow. Social exclusion was defined as a social status, not as being outside the labor market. The trainees did not think the definition was appropriate in their own situation.

Keywords Social exclusion, youth, workshop, unemployment, society**Pages** 35 p + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TEOREEETTINEN VIITEKEHYS	2
2.1	Työpajatoiminta	2
2.1.1	Työpajan valmentautuja	3
2.1.2	Työpaja Etappi.....	5
2.1.3	Työttömille nuorille suunnatut yhteiskunnalliset palvelut	6
2.2	Syrjäytyminen	8
2.3	Marginalisaatio.....	10
2.4	Kansalaisuus ja yhteiskunta	11
2.5	Vastapuhe	12
2.6	Aiempiä tutkimuksia aiheesta	13
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS.....	14
3.1	Tutkimuskysymykset	15
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	15
4.1	Kohderyhmän valinta	15
4.2	Teemahaastattelu	16
4.3	Aineiston analysointi ja raportointi	16
4.4	Eettisyys	17
4.5	Luotettavuus	18
5	TULOKSET	19
5.1	Aiemmat mielikuvat työpajasta.....	20
5.2	Oma elämätilanne.....	20
5.3	Vaikutusmahdollisuudet omaan elämäntilanteeseen.....	21
5.4	Hyvä elämäntilanne.....	21
5.5	Yhteiskunnalliset palvelut	23
5.6	Vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa	24
5.7	Velvollisuudet yhteiskunnassa	24
5.8	Syrjäytyminen	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	26
6.1	Kokemukset elämäntilanteesta	26
6.2	Kokemukset vaikutusmahdollisuuksista	27
6.3	Kokemukset yhteiskunnallisista palveluista.....	28
6.4	Kokemukset syrjäytymisestä.....	29
6.5	Jatkotutkimusideoita.....	31
	LÄHTEET	32
Liite 1	Infokirje	
Liite 2	Lupa haastattelun nauhoitusta varten	
Liite 3	Haastattelurunko	
Liite 4	Aikataulu	

1 JOHDANTO

Idea opinnäytetyöhön lähti kiinnostuksesta kuulla työpajan nuorten omia näkemyksiä elämäntilanteestaan. Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa Työpaja Etapissa erilaisilla harjoittelusopimuksilla työskenteleville nuorille mahdollisuus vastapuheelle. Tarkoituksena oli marginaaliin määriteltyjen nuorten oman mielipiteen esille tuominen ja heidän omien näkemystensä kuuleminen. Tavoitteena oli kerätä haastattelujen avulla nuorten näkemyksiä ja kokemuksia. Tarkoituksena on, että tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää hyödyksi työpajan toiminnan kehittämässä niin, että nuorten oma ääni ja omat toiveet tulevat siinä kuuluiksi.

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla ja analysoitiin teemoittelemalla. Työpaja Etappi on Riihimäen kaupungin hallinnoima työpaja, jonka tarkoituksena on tukea työttömänä olevien nuorten valmiuksia hakeutua koulutukseen ja työelämään. Toiminnalla pyritään nuorten elämänhallintataitojen vahvistumiseen yksilöllisen ohjauksen avulla. Pajalla on mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja ryhmässä sekä vahvistaa muita työelämässä tarvittavia valmiuksia. Työpajalla työskennellään erilaisilla harjoittelusopimuksilla. Valmentautajat ovat pääsääntöisesti alle 25-vuotiaita työttömiä nuoria. Suurella osalla on takana keskeytynyt ammatillinen koulutus.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen avainkäsitteitä ovat syrjäytyminen, marginalisaatio, vastapuhe, kansalaisuus ja yhteiskunta. Työpajalla valmentautuvat nuoret ovat tutkimuksen kohderyhmänä. Työpajatoiminta sekä työvoimapolitiittiset ja aktivoivat toimenpiteet ovat heitä yhdistävä tekijä. Näihin liitetään usein syrjäytymisen käsite, joka on häilyvä ja vaikeasti määriteltävä. Syrjäytymiseen liittyvät luokittelut ovat tarpeellisia tiedonkeruun ja analyysin lähtökohtana sekä osoitettaessa syrjäytymisilmiön monimuotoisuutta. Luokitteluja käytettäessä on kuitenkin syytä arvioida miten ne vastaavat nuorten omaa kokemusta syrjään jäämisestä, ulkopuolisuudesta, irrallisuudesta ja vallattomuudesta. (Suurpää 2009, 6.) Kun mietitään keinoja tukea nuoria ja ehkäistä syrjäytymiseen johtava kehitystä, on ensiarvoisen tärkeää kuulla nuorten oma mielipide tilanteestaan, jotta tarpeellinen tuki osataan kohdentaa oikein.

Syrjäytyminen on yleinen käsite ja sen avulla nuoreten ongelmia on pyritty viime aikoina hahmottamaan. Syrjäytyminen usein määritellään ulkopäin niin, että jokin instituutio tai taho määrittelee nuoren syrjäytyneeksi ja yleensä määrittely tehdään korjaavia toimenpiteitä varten. Syrjäytymisen ulottuvuuksina pidetään taloudellista syrjäytymistä, syrjäytymistä työmarkkinoilta ja sosiaalista syrjäytymistä. Nuoria koskevia uhkakuvia ovat ongelmat koulussa, putoaminen peruskoulusta, peruskoulun jälkeisen koulutuksen puuttuminen ja syrjäytyminen työmarkkinoilta jo ennen sinne pääsyä. (Kuure 2001, 39.) Keinänen (2010) mukaan nuoret, joilla on vaikeuksia siirtyä koulutuksesta työelämään altistuvat köyhyydelle. Siksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota yhteiskunnallisiin toimintoihin, jotka tukevat nuoria erilaisissa nivelvaiheissa.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä määritellään työpajatoiminta yleisesti ja kuvataan Työpaja Etapin toimintaa. Kappaleessa määritellään opinnäytetyön keskeiset käsitteet. Näitä ovat syrjäytyminen, marginalisaatio, kansalaisuus, yhteiskunta ja vastapuhe. Lisäksi kerrotaan työpajatoimintaan liittyvistä nuoria koskevista yhteiskunnallisista palveluista sekä kerrotaan opinnäytetyön aiheeseen liittyvistä aiemmista tutkimuksista.

2.1 Työpajatoiminta

Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin työpajalla työskenteleviä nuoria. Työpajalla tarkoitetaan sosiaalista yhteisöä, jossa työskentelyn ja siihen liittyvän ohjaus- ja valmennuspalvelujen avulla pyritään parantamaan pitkään työttöminä olleiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten valmiuksia hakeutua koulutukseen, työhön tai yrittäjäksi (Valtioneuvoston asetus julkisesta työvoimapalvelusta 1344/2002, 23 §).

Suomessa on noin 220 kuntien, säätiöiden, erilaisten yhdistysten ja yhteisöjen ylläpitämää työpajaa. Niissä on vuosittain 10 000 - 20 000 valmentautujaa. Työpajapalveluita oli vuonna 2010 tarjolla 264 suomalaisessa kunnassa ja 68 kunnassa niitä ei ollut lainkaan. (Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry, Työpajapalveluista 2011.)

Toiminnan alkaessa 1980-luvulla työpajat olivat pääsääntöisesti kuntien nuorisotoimien ylläpitämiä. 1990-luvulla työpajojen tarve lisääntyi ja niitä perustettiin lähes joka kuntaan. Työpajojen asiakaskunnasta tuli yhä haasteellisempi nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden lisääntyessä. Vuosina 1997–2000 toiminnan sisältöjä kehitettiin ja asiakaskunta laajeni. Yhä suurempi osuus työpajojen nuorista oli koulupudokkaita ja pitkäaikaistyöttömiä. 2000-luvulla työpajat ammatillistuivat ja keittyivät yhä lisää. Henkilökunnalta alettiin vaatia vankkaa työ- ja yksilövalmennuksen osaamista sekä verkostoitumista muiden toimijoiden kanssa. Uusiksi kasvaviksi asiakasryhmiksi muodostuivat maahanmuuttajat, mielenterveyskuntoutajat ja päihdeongelmaiset. Nykyään työpajojen perustehtäväksi on muodostunut valmennus- ja kuntoutuspalvelujen tuottaminen. (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, Historiaa 2011.)

Työpajatoiminta jakautuu valmentautujien valmiuksien mukaan eri tasoihin. Niitä ovat muun muassa starttivalmennus, kuntouttava työvalmennus, valmentava työvalmennus ja työsuhteeseen työllistäminen. Pajakoulut tarjoavat käytännönläheisen tavan suorittaa peruskoulu- tai ammatillinen tutkinto. Toiminnan tavoitteet ja keinot valitaan yksilön tarpeita vastaaviksi. Starttivalmennuksen tavoitteena on kartoittaa valmentautujan työ- ja toimintakykyä. Se on pienin askelin tapahtuvaa sosiaalista vahvistamista ja sitä toteutetaan sekä yksilö, että ryhmävalmennuksena. (Työpajatieto 2011.) Työpajametodi perustuu tekemällä oppimiseen ja pajoilla voi arjenhallinnan lisäksi opetella erilaisia taitoja. Työpajat tarjoavat vaihtoehtoisen väylän koulutukseen, kun koulunkäynti on keskeytynyt tai siihen ei ole kiinnostusta tai edellytyksiä. Työmuotoina työpajoilla ovat työvalmennus ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen avulla kehitetään val-

mentautujan työkykyä ja osaamista. Yksilövalmennuksella tuetaan toimintakyvyn ja arjenhallinnan kehittämistä. (Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry, Työpajapalveluista 2011.)

Yleisesti työpajatoiminnan tavoitteena on parantaa ja ylläpitää heikossa koulutus- ja työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden työkykyä, elämänhallintataitoja ja koulutusvalmiuksia. Työpajat toimivat väylänä koulutukseen ja työelämään. (Hassi 2007, 11.) Työpajoilla voidaan käyttää nuoren tukemiseksi monia työmuotoja. Hyväksi havaittuja työmuotoja Pajaverkko-projektin mukaan ovat muun muassa nuoren motivointi, vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden löytäminen, itsetunnon tukeminen, itseenäistymään tukeminen ja onnistumisen tukena oleminen. (Saartola 2010, 36–38.)

Työ on pajatoiminnan lähtökohta ja selkäranka, mutta tuotteiden valmistus ei saa olla itsetarkoitus. Työn kautta opitaan tunnistamaan omat vahvuudet ja heikkoudet, päämäärät ja tavoitteet sekä oma arvopohja. Käytännössä työssä oppimisen mallissa on keskeistä vastuun ottaminen omasta elämästä, kannustuksen antaminen yksilölle, jonka minäkuva on heikko, panostaminen arkitodellisuuteen ja arjessa selviytymiseen sekä yksilön tukiverkon vahvistaminen. Yksilöllinen suunnitelma koostuu opiskelusta työpajalla, pienryhmistä, itseopiskelusta, sunnitellusta harrastetoiminnasta ja erityisiin aiheisiin perehdyttävistä intensiivikursseista. (Pitkänen-Nuortimo, Kotonen, Hassinen & Rautalampi 2001, 22.)

Usein pajatoiminta mielletään eräänlaiseksi jälkihoidoksi koska se kohdistuu syrjäytymisvaarassa oleviin yksilöihin. Työpajaa voidaan kuitenkin ajatella ennaltaehkäisevänä ja nuorta itseään uudelleen vahvistavana toimintana. Pajojen avulla voidaan valmennuksen keinoin tukea nuoren itseenäistymistä ja katkaista muodostunut ylisukupolvinen työttömyyden ketju. Samalla voidaan ennaltaehkäistä pajalla olevien nuorten omien lasten syrjäytymistä ja huono-osaisuuden periytymistä. (Pohjantammi 2007, 136–138.)

2.1.1 Työpajan valmentautuja

Tässä opinnäytetyössä käytetään työpajalla työskentelevästä nuoresta nimitystä valmentautuja tai nuori. Työpajan asiakkaita ovat muun muassa vailla ammatillista koulutusta olevat nuoret, työkokemusta kaipaavat nuoret, opintonsa keskeyttäneet nuoret, omaa alaansa etsivät nuoret, pitkäaikaistyöttömät, vajaakuntoiset ja maahanmuuttajat (Työpajatieto 2011).

Nuorten työpajatoiminnan lähtökohtana on nuori itse. Työskentely tuottaa tuloksia mikäli nuori alkaa luottaa omiin voimiinsa ja löytää omat vahvuutensa. Nuorten työpajan arvoina ovat nuorten yksilöllisyyden arvostaminen sekä nuoren ja henkilökunnan tasavertainen kohtaaminen. Ei ole olemassa tyypillistä työpajanuorta, vaan toiminnan tavoitteet määrittellään yhdessä nuoren kanssa tämän lähtötaso huomioon ottaen. (Kuure 2010a, 4–5.)

Yksilön näkökulmasta katsottuna työpajatoiminnan tavoitteena on nuoren persoonallisen ja ammatillisen kasvun tukeminen ja niiden kautta siirtyminen työmarkkinoille tai koulutukseen. Usein elämänhallinnan lisääntyminen antaa mahdollisuuksia käsitellä omaa tulevaisuutta ja toimeentuloa. Yhteistä pajanuorille on elämäntilanne, jossa he ovat tekemässä valintoja tulevaisuuden suhteen. Pajaverkko-projektin mukaan nuorten keskeiset elämänhallinnan ongelmat liittyivät päihdeongelmiin, itsenäistymisen haasteisiin, päivärytmiin ja poissaoloihin, vuorovaikutustaitoihin sekä toisiinsa sidoksissa oleviin moninlaisiin ongelmiin. (Kuure 2010a, 5–6.)

Pajatoiminnan perimmäinen tarkoitus on palvella syrjäytymisuhan alla olevia yksilöitä niin, että he saavat pitkän tähtäimen valmiuksia estää omaa syrjäytymistään. Tyypillisiä syrjäytymisen taustoja ovat perhesiteiden heikkous tai olemattomuus, sopeutumattomuus yhteiskunnan normeihin, huono ystäväpiiri, työttömyys, tai oman työn aliarvostaminen sekä omien vahvuuksien tiedostamattomuus. Pahin syrjäytymiskierrettä pahentava asia on kuitenkin se, että yksilö alkaa syyttää itseään epäonnistumisista. (Pitkänen-Nuortimo ym. 2001, 22–24.)

Perustana yksilön tukemiselle pajatoiminnan avulla toimii aktiivinen ja yksilön arkeen tarttuva valmiuksien antaminen. Pajan toiminta ei saa olla pelkkää tekemistä tekemisen vuoksi vaan sen pitää olla tavoitteellista toimintaa, joka lähtee yksilön omista lähtökohdista. Tärkeää on arvioida yksilön todellinen kuntoutuminen niin, että hän kykenee itse toimimaan rakentavana yhteiskunnan jäsenenä. Pajan tulee tarjota ympäristö ja rakenteet, jotka tukevat ihmisen omaa kasvua. Pajan toiminnan tulee perustua ihmislähtöiseen malliin, jossa pyritään etsimään yksilölle vaihtoehtoja vaikka hän olisi auktoriteettivastainen ja heikolla itsetunnolla varustettu tai ainoastaan tietämätön oman elämänsä suunnasta. (Pitkänen-Nuortimo ym. 2001, 22–24.)

Pohjantammi (2007, 176–177) totesi tutkimuksessaan työpajoilla olevien nuorten sosiaalisen taustan eroavan muiden nuorten lähtökohdista. Heillä voitiin nähdä kasautuneita sosiaalisia riskitekijöitä kuten lapsuuden perheessä esiintyvät työttömyys ja vanhempien ero. Kotioloista johtuvat perusvalmiuksien puutteet voivat vaikuttaa kykyyn hyödyntää koulutustarjontaa. Yhteisiä nimittäjiä syrjäytymiskehityksessä voivat olla myös nuorten huumekokeilut, oppimisvaikeudet tai mielenterveyden järkkäminen. Myös näillä on yhteyttä kotoa saatuihin valmiuksiin käsitellä vaikeuksia. Monilla pajanuorilla on nähtävissä orientaatio tekemällä oppimiseen ja myös tätä seikkaa voidaan peilata kotoa saatuu toimintamalliin. Pohjantammi näkee nuorten pajalla olevien työttömyyden olevan vahvasti sidoksissa kotioloihin ja sieltä periytyvään ylisukupolviseen työttömyyteen.

Opetusministeriö teki työpajatoiminnan vaikuttavuudesta selvityksen vuonna 2004. Selvityksessä haastateltiin pajatoiminnassa mukana olevia nuoria. Seurantajakson jälkeen haastateltavista 34 prosenttia oli palannut työttömyyteen, 12 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella, 11 prosenttia oli vielä pajalla ja 43 prosenttia oli työssä tai koulutuksessa. Tavoitteena sijoittua työhön tai koulutukseen pajajakson jälkeen pidetään 50 prosenttia. (Leinonen & Pekkala 2004, 20.)

Pajanuorten vastausten ja elämäntilanteen ennen ja jälkeen pajajakson arvioinnin jälkeen oli havaittavissa suuntaus kohti vahvempaa itsenäisen elämän hallintaa ja myönteisempää työmarkkina-asemaa. Tutkimuksessa todettiin, että elämäntilanteen muutokseen tarvitaan myönteistä kehitystä myös ulkoisen elämäntilanteen osalta. 72 prosenttia haastatelluista oli kokenut pajajakson aikana myönteistä muutosta. Tästä prosenttia oli muutosta sekä koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksissa että elämäntilanteen osalta, 31 prosenttia vain työllisyydessä ja 3 prosenttia pelkässä elämäntilanteen osalta. (Leinonen & Pekkala 2004, 21.)

Kaikkiaan työpajatoiminnassa on koettu olevan merkityksellistä työn harjoitteluun ja ammatillisiin valintoihin kohdistuva tuki sekä sosio-emotionaaliset ulottuvuudet vertaiskokemuksiin ja elämäntilanteen hallintaan liittyvine kokemuksineen. Yhteiskunnalliselta kannalta työpajojen taloudelliset vaikutukset ovat kannustavia. (Leinonen & Pekkala 2004, 24.)

2.1.2 Työpaja Etappi

Opinnäytetyössä haastateltiin Työpaja Etappin valmentautujia. Työpaja Etappi on Riihimäen kaupungin yksikkö ja se on toiminut vuodesta 2001 lähtien. Toiminnasta vastaa Riihimäen kaupungin henkilöstöyksikkö yhdessä perusturvakeskuksen kanssa. Työpaja Etappi tarjoaa työtoimintaa riihimäkeläisille ja hausjärveläisille pitkäaikaistyöttömille täydentäen kunnan palveluita. Ensisijaisesti työpajan tehtävänä on vastata lain velvoittamaan tarkoitukseen järjestämällä kuntouttavaa työtoimintaa. (Riihimäen kaupungin työpaja Etappin raportti 2010, 1.)

Uuden asiakkaan valinta työpajalla tapahtuu yhteistyössä työvoiman palvelukeskuksen ja Nuorten palvelupisteen palveluohjaajien kanssa. Valmentautajat voivat tulla Työpaja Etappiin työvoimapoliittisen toimenpiteen seurauksena esimerkiksi työharjoitteluun tai työelämävalmennukseen työmarkkinatuella. Työpajalle voidaan tulla myös työkokeiluun. (Riihimäen kaupungin työpaja Etappin raportti 2010, 1.)

Työpaja Etappiin voi työvoimapoliittisen toimenpiteen lisäksi tulla Riihimäen perusturvan rahoittamaan harjoitteluun. Nämä asiakkaat ovat alle 17-vuotiaita tai heillä ei muuten ole oikeutta työmarkkinatukiharjoitteluun. Karan koulun Oma Uran kautta on mahdollista suorittaa osia peruskoulun opinnoista työpajalla. Lähettävänä tahona voi toimia myös Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin Riihimäen yksikkö, A-klinikka, Hyria Koulutus Oy:n Akva sekä Kriminaalihuoltolaitos. (Riihimäen kaupungin työpaja Etappin raportti 2010, 1.)

Etappin valmentautajat ovat pääsääntöisesti 15 - 25-vuotiaita. Työpaja Etappissa työskentelee maksimissaan 24 pitkäaikaistyöttömä kerrallaan. Pajajaksoit suunnitellaan asiakkaan henkilökohtaisten tavoitteiden mukaan. Vuonna 2010 (31.10 mennessä) pajalla oli kirjoilla yhteensä 73 asiakasta. Näistä naisia oli 26 henkilöä. Kuntouttavassa työtoiminnassa oli 31 asiakasta, työmarkkinatukiharjoittelussa 25 asiakasta, työelämävalmennuksessa kolme ja perusturvan kautta harjoittelussa kaksi asiakasta. Seitsemän asiakasta oli työkokeilussa, neljä peruskoulun kautta harjoittelussa ja yksi

Hyria Koulutus oy:n Akvan kautta. Akva tarkoittaa ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. (Riihimäen kaupungin työpaja Etapin raportti 2010, 2.)

Valmentautujien työpäivien lukumäärä vaihtelee yhden ja viiden välillä viikossa. Työpajalla työskennellään klo 9.00 - 15.00 arkipäivisin. Harjoittelusopimuksilla voidaan määritellä työaika lyhyemmäksi valmentautujan toimintakyvyn mukaisesti. Harjoittelujaksot vaihtelevat kahdesta viikosta useisiin kuukausiin. Osa valmentautujista keskeyttää pajajakson tai se keskeytetään työpajan toimesta. (Riihimäen kaupungin työpaja Etapin raportti 2010, 2.)

Työpajalla on mahdollisuus saada yksilöohjausta erilaisissa elämäntilanteissa kuten työnhaussa, opiskeluasioissa sekä asumiseen liittyvissä asioissa. Työpajan toiminnassa painottuu asiakkaan arjen tukeminen, sosiaalinen vahvistaminen, voimavarojen aktivoiminen sekä oman minäkuvan vahvistaminen. Työpaja Etapin ensisijainen tarkoitus on tukea nuoria opiskelu- ja työelämään siirtymävaiheessa ja niihin tarvittavien elämänhallintataitojen kehittämisessä. (Osavuosisikatsaus 2010, 1.)

Etapissa voi tehdä erilaisia kädentaidontöitä kuten ompelutöitä, kalusteiden kunnostustöitä, puutöitä ja askartelutöitä. Töitä on myynnissä Etapin putiikissa ja myyjäisissä. Etapissa voi yhdessä ohjaajan kanssa miettiä itselle sopivia koulutus- ja työllistymispolkuja sekä ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä. Työnhaussa, kouluun haussa ja virastoasioinneissa voi saada apua jakson aikana. Etapistä tehdään tutustumiskäyntejä työpaikoille ja opiskelupaikoihin ja tutustutaan yhdessä erilaisiin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Tarvittaessa tukea saa arjenhallintaan kuten talousasioihin, päivärytmiin ja terveyteen. Pajalla on mahdollista toteuttaa yhteisiä projekteja kuten elokuvantekoa. Etappi tekee yhteistyötä erilaisten projektien muodossa kaupungin eri yksiköiden kuten nuorisotoimen kanssa. (Riihimäen kaupunki, Työpaja Etappi 2011.)

2.1.3 Työttömille nuorille suunnatut yhteiskunnalliset palvelut

Vuoden 2010 marraskuussa 15 - 25-vuotiaiden työttömyysaste oli 16.1 prosenttia koko väestön työttömyysasteen ollessa 7.1 prosenttia. Nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan alle 24-vuotiaiden työttömyyttä. Nuorten työttömyyden arviointi voi olla vaikeaa, koska nuoret ovat työmarkkinoilla liikkuvampia kuin aikuiset. Lyhyet työttömyysjaksot ovat nuorille ominaisia ja ilmentävät liikehdintää työmarkkinoilla. Vakavaksi nuorisotyöttömyys tulee silloin kun nuori ei vähäisen koulutuksen tai puutteellisen työkokemuksen takia pääse lainkaan työelämän alkuun. (Tilastokeskus 2010.)

Vuoden 2006 Nuorisolaki (2006/72) 1. luvun 1 - 2 § määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaat. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Nuorisolaki määrittää kunnan tehtäväksi tarvittaessa järjestää nuorten työpajapalveluja. Nuorisolakiin tuli voimaan muutos 1.1.2011, jonka 3. luvun

7 § mukaan etsivä nuorisotyö tulee osaksi kuntien nuorisotyötä. Lain puitteissa on mahdollista luovuttaa tietoja etsivää nuorisotyötä varten ja tätä kautta laki lisää paikallisten viranomaisten yhteistyötä.

Tapio Kuure näkee vuoden 2006 nuorisolain sekä sen 2011 muutoksen vahvistavan työpajatoiminnan asemaa sillä monissa kunnissa etsivä nuorisotyö on liitetty osaksi työpajatoimintaa. Kuure näkee työpajatoiminnan osana palvelujärjestelmää, jonka tehtävänä on auttaa uusia sukupolvia kiinnittymään yhteiskuntaan, jota luonnehtii jatkuva muutos, valinnanmahdollisuuksien paljous, riskien yksilöllistyminen sekä globalisaatio. (Kuure 2010b, 4–5.)

Työpajajakso on osa palvelukokonaisuutta, jossa yhteistyötä tekevät muun muassa työvoimahallinto ja sosiaalitoimi (Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry, Työpajapalveluista 2011). Riihimäen seutukunnan työvoiman palvelukeskus palvelee osaa työpajan nuorista. Palvelukeskus tarjoaa moniammatillista palvelua niille, joiden työttömyys on vaarassa pitkittyä. (Riihimäen seutukunnan työvoiman palvelukeskus 2011.) Riihimäen kaupungin nuorten palvelupiste Nuppi tarjoaa moniammatillista ohjaus-, neuvonta ja arviointipalvelua alle 25-vuotiaille (Riihimäen kaupunki, Nuppi 2010). Nupin ja Palvelukeskuksen palveluohjaajien kautta valikoituu suurin osa työpaja Etapin valmentautujista.

Työ- ja elinkeinotoimisto on keskeinen toimija työttömien nuorten pajalle tulovaiheessa. Työharjoittelusopimukset solmitaan nuoren ja työ- ja elinkeinotoimiston välille. Ammattikouluttamattomille alle 25-vuotiaille nuorille työmarkkinatukea maksetaan vain työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikana, kun muutoin heidän tulonlähteenään on toimeentulotuki. Työttömyysturvan maksajana on Kansaneläkelaitos. Työttömyysturvalaissa (2002/1290) säädetään muun muassa työnhakijan oikeuksista ja velvollisuuksista, työttömyysetuuksista, koulutuksesta eroamisen tai kieltäytymisen seurauksista. Nuorten kohdalta työttömyysturvan maksamisen edellytyksiä on viimeksi tiukennettu vuonna 2010 lakimuutoksilla. (Työttömyysturvalaki 2002/1290, 8 luku 2§.)

Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen koulutuksen ulkopuolelle jääviin nuoriin on osa työvoimapolitiikkaa, jonka mukaan paremmaksi katsotaan työmarkkinakelpoisuutta edistävä toiminta kuin passiivinen joutenolo (Aho & Vehviläinen 1997, 34). ”Työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä työ- ja elinkeinohallinto pyrkii tehostamaan työmarkkinoiden toimintaa ja korostamaan aktiivisia toimenpiteitä passiivisen työttömyyden sijaan” (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010).

Tutkimus alle 20-vuotiaiden työmarkkinatukioikeuden rajoittamisen ja opiskelupaikkojen lisäämisen vaikutuksista selvitti vuoden 2006 lakimuutoksen tuloksia 10 kuukauden seuranta-aikana. Selvityksessä todettiin työttömyysjakson päättyneen nuorilla aiempaa nopeammin ja aikaistuminen oli huomattavampaa peruskoulunkäynneillä ja alle 18-vuotiaille. Hakeutuminen työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piiriin, harjoittelu työmarkkinatuella ja työvoimapolitiittinen koulutus yleistivät. Opiskelun aloittaminen lisääntyi ja peruskoulun käyneiden työttömyys aleni mutta

puolestaan työnhausta luopuminen yleisty. Peruskoulun käyneiden pyrkiminen opiskelemaan lisääntyi selvästi seuranta-aikana. Näiden muutosten katsotaan olevan seurausta vuoden 1996 työmarkkinatukioikeuden ja siihen liittyvästä opiskelupaikkojen lisäämisestä. (Aho & Vehviläinen 1997, 103–108.)

Työ- ja elinkeinotoimiston kannalta nuorten yhteiskuntatakuu tarkoittaa, että viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työnhaun alkamisesta nuorelle tarjotaan palvelu tai toimenpide, joka parantaa hänen mahdollisuuksiaan selviytyä työmarkkinoilla tai löytää työpaikka. Tavoitteena on estää nuoren syrjäytymistä. Alle 25-vuotiaille nuorille tehdään työnhakusuunnitelma, johon sisältyy tarvittavia toimenpiteitä ja palveluita. Työ- ja elinkeinotoimisto voi tarjota työtä, koulutusta, työharjoittelua, työkokeilua, työnhakuvalmennusta, palkkatuetta työtä tai ammatinvalinnan ohjausta. Yhteiskuntatakuuseen sisältyy nuoren oma aktiivisuus kuten velvollisuus hakea yhteishaussa. Mikäli nuori laiminlyö velvollisuuksiaan, voi seurauksena olla työttömyysturvalain mukainen sanktio. Nuori voidaan ohjata myös kunnan sosiaali- ja terveystalouden piiriin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011.)

Työvoimapoliittisten toimenpiteiden lisäksi Työpaja Etappiin voidaan tulla kuntouttavaan työtoimintaan. Riihimäen kaupungin työpaja Etappi vastaa lain edellyttämään velvollisuuteen järjestää nuorille kuntouttavaa työtoimintaa. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta säätelee toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muuhun työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. Laki velvoittaa henkilön osallistumaan aktivointisuunnitelman laatimiseen ja mikäli siitä kieltäytyy, voidaan leikata toimeentulotukea tai työmarkkinatukea. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 1–3 §.)

Perusturvakeskuksessa sosiaalityöntekijän luona asioiminen on monelle työpajojen nuorista tuttua, sillä osalla ei ole oikeutta työttömyysetuuksiin. Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön toimeentulo ja edistää selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ihmisarvoisen elämäkannalta välttämätön toimeentulo. (Laki toimeentulotuesta 1997/1412, 1 luku 1§.)

2.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on keskeinen käsite kun tarkastellaan työttömiä nuoria, jotka ovat työvoimapoliittisen toimenpiteen seurauksena päätyneet työpajalle. Työpajatoiminnan yhteydessä syrjäytymisen torjuntaa pidetään usein yhtenä työn tavoitteena. Siksi onkin tarpeen pyrkiä määrittämään tarkemmin syrjäytymisen käsitettä.

Syrjäytyminen käsitteenä ilmestyi yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 1980-luvulla ja sen käyttö laajeni 2000-luvulla yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteeksi. Sillä ei edelleenkaan ole vakiintunutta määritelmää. (Linnossuo 2004, 16.) Syrjäytyminen on monimutkainen ja moniulotteinen ilmiö (Helne 2002, 101). Syrjäytyminen on kiistanalainen, moniarvoinen ja tulkinnanvarainen käsite. Syrjäytymisen ja syrjään jäämisen määrittelyä ei voida tehdä vain tilastoihin perustuvien seikkojen nojalla vaan se on aina myös kulttuurinen arvokysymys. Nuorten syrjäytymisen mittaaminen on siis haastavaa. Voidaankin pohtia tapahtuuko syrjäytymien tiedonkeruujärjestelmistä vai yhteiskunnasta, palvelujärjestelmistä vai sosiaalisista yhteisöistä, koetusta hyvästä elämästä vai mittarein osoitetusta hyvinvoinnista. (Suurpää 2009, 4.)

Syrjäytymiskategorian hankaluutena on ollut sen epämääräisyys. Syrjäytyneiden joukkoa on yritetty tarkentaa luetteloimalla se alaryhmiin ja tällä on päädytty luettelemaan sosiaalisia ongelmia. Syrjäytyneiksi on joskus määritelty tai määritellään edelleen monia ihmisryhmiä. Näitä ovat muun muassa työttömät, pitkäaikaistyöttömät, pätkätyöläiset, päihdeongelmaiset, huumeidenkäyttäjät, rikolliset ja vangit. Luetteloon kuuluvat myös kodittomat, asuntolassa asuvat, köyhät, velalliset, toimeentulotuensaajat, alhaisen koulutuksen saaneet, yksinhuoltajat, eronneet miehet sekä vanhukset. Näiden lisäksi syrjäytyneiksi on nähty nuoret, lapset, naiset, aikamiespotjat, homoseksuaalit, prostituoidut, lähiöasukkaat, syrjäseutujen asukkaat, maahanmuuttajat, etniset vähemmistöt, mielenterveysongelmaiset ja vammaiset. (Helne 2002, 119, 73–74.)

Luettelon kattavuudesta huolimatta syrjäytyminen käsitteenä soveltuu lähinnä kaikkein huono-osaisimman joukon elämäntilanteen kuvaamiseen. Syrjäytymiseen liittyvät usein erilaiset elämänhallinnan ongelmat sekä riippuvuudet ja sairaudet. Tässä vaiheessa yhteiskuntaa ja yksilöä yhdistävät siteet ovat jo monilta osin katkenneet. (Järvinen & Janhukainen 2001, 134, 138). Keskeinen kysymys syrjäytymisen määrittelyssä on se, mistä syrjäydytään. Voidaan puhua yhteiskunnan valtavirrasta sivuun joutumisesta tai voidaan puhua yhteiskunnallisesta normaalisuudesta sivuun joutumisesta. (Raunio 2006, 12.)

Eri lähtökohdista tehdyt syrjäytymisen määritelmät eroavat toisistaan mutta niille yhteistä on syrjäytymisen hahmottuminen negatiivisena ja ei-toivottuna ilmiönä (Järvinen & Janhukainen 2001, 127). Syrjäytymistä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yksi näkökulma on nähdä syrjäytyminen sen lopputuloksen kannalta eli yksilön hyvinvoinnin ongelmana ja erityisesti yksilölle kasautuneina hyvinvoinnin ongelmina. Tästä seuraakin kysymys siitä, kuinka kasautuneiden ongelmien määrä vaikuttaa syrjäytymisen tasoon. (Raunio 2006, 19, 28–29.)

Useimmiten syrjäytyminen määritellään yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutena. Tällöin on keskeistä yksilön suhde työhön ja perheeseen. Yhteiskunnallisen järjestelmän näkökulmasta syrjäytyminen on ennen kaikkea yhteiskunnallisista instituutioista kuten työstä syrjään jäämistä. Syrjäytymistä voidaan tarkastella myös syrjäyttämisen näkökulmasta, jolloin pohditaan mahdollisuutta yhteiskunnan toimien syrjäyttävään vai-

kutukseen. (Raunio 2006, 10–11, 20.) Syrjäytyminen rakenteena tarkoittaa syrjäytyneen sosiaalista tilaa. Hänen valinnanmahdollisuutensa ovat pienentyneet, ja yksilön ja yhteiskunnan suhdetta toisiinsa leimaa riippuvuus ja kontrollin alla oleminen (Aho & Vehviläinen 1997, 35.)

Syrjäytymiskehityksellä tarkoitetaan näkemystä siitä, että syrjäytyminen on seurausta ihmisen elämänkaareen ja kasvuolosuhteisiin liittyvistä epäedullisista tekijöistä ja niiden taipumuksesta kasautua huono-osaisuudeksi, mielenterveyden ongelmiksi tai epäonnistumisen kehäksi, poikkeavuudeksi, epäterveiksi elämäntavoiksi tai psyykkisiksi häiriöiksi. Eri tieteenaloilla syrjäytyminen määritellään eri tavalla mutta ne ovat saman käsitteen erilaisia näkökulmia. Yhteiskunta ja sen instituutioiden asettamat reunaehdot voidaan nähdä syrjäytymistä tuottavina elementteinä. Tyypillistä on, että syrjäytymisprosessit ovat monien muuttujien yhteisvaikutuksen tulosta. (Linnossuo 2004, 17–18.)

Syrjäytyminen on ollut yhteiskunnallisessa keskustelussa sitkeästi pinnalla pysynyt muotikäsitemuoto sen ongelmallisuudesta huolimatta. Käsitteenä sillä on leimaava luonne. Syrjäytyneet mielletään usein erilaisiksi, passiivisiksi, poikkeaviksi ja yhteiskunnan normaliteetteja välttäviksi toisenlaisiksi ihmisiksi. (Pohjola 2001, 187.) Syrjäytymiskäsitteen liittämistä työpajoilla työskenteleviin nuoriin tulisi mahdollisesti pohtia uudelleen sen leimavuuden vuoksi. Syrjäytymisen rinnalle on noussut positiivisemmän sävyn saanut käsite marginalisaatiosta, jota määritellään seuraavassa luvussa.

2.3 Marginalisaatio

Syrjäytyminen voidaan nähdä huono-osaistumisen prosessina mutta marginalisaatio sen sijaan on valtavirran ulkopuolella olemista, johon ei välttämättä liity huono-osaisuutta (Järvinen & Janhukainen 2001, 126). Syrjäytyminen on määritelmien mukaan kielteinen ilmiö ja siihen liittyy vahva normatiivinen paine yhteiskunnalliseen normaalisuuteen osallistumiseen. Marginalisaatioon ei sen sijaan liity yhtä vahvaa painetta normaalisuuden ylläpitämiseen. (Raunio 2006, 56.) Helneen (2002, 100) mukaan syrjäytyminen on negatiivinen sana. Marginaalisuuden käsite on sitä vastoin ambivalentti. Siihen liittyy kielteisiä ja myönteisiä asioita, pelkoa ja kiehtovuutta, torjuntaa ja ihailua.

Marginaalisuus on syrjäytymistä moniulotteisempi ja myönteisempi ilmaus. Marginaalisuus ei ole huonommuutta tai vajavaisuutta vaan se on erilaisuutta suhteessa vallitsevaan käsitykseen normaalista. Se voi olla jopa tavoiteltua ja arvostettua erilaisuutta. Sosiaalityön kannalta marginaalisuus on kuitenkin asiakkaan elämää jollakin tavalla hankaloittavaa tai rajoittavaa. Marginaalisuus on tiettyyn tilanteeseen liittyvä sosiaalinen paikka, jossa ihminen on. (Juhila 2006, 104–105.)

Marginaalisuus voi olla tietoinen valinta ja se voi olla haluttu keino erottua massasta. Tietyn asteinen marginaalissa oleminen voi olla hyvinkin yleistä ilman, että siihen liittyy huono-osaisuutta. (Järvinen & Janhukainen 2001, 143). Marginalisaatio voi edetä syrjäytymiseksi silloin, kun yksilö elää marginaalissa useilla elämänalueilla samanaikaisesti, ja niillä alkaa esiin-

tyä yhteiskunnan keskustaan palaamisen ongelmia. Keskeisiä elämänalueita ovat koulutus, työ, terveys, perhe-elämä ja muut sosiaaliset suhteet. Yksi syrjäytymisen prosessia syventävä tekijä on kokemuksellinen ulkopuolisuus sekä yksilön suhde poikkeaviin alakulttuureihin, kuten rikollisuuteen ja päihteidenkäyttöön. (Raunio 2006, 58.) Ihminen voi olla marginaalissa yhdellä elämänalueella mutta silti keskustassa joillakin toisilla (Järvinen & Janhukainen 2001, 143).

Toimeentulotukiasiakkaat ja työttömät nuoret ovat ryhmiä, joiden yhteiskunnalliseksi paikaksi helposti määritellään marginaali eli reuna. Nämä marginaalit pyritään usein yhteiskunnassa ottamaan haltuun ja palauttamaan ruotuun mahdollisimman siististi ja näkymättömästi. Näihin nuoriin liitetään usein määritelmät syrjäytyminen, elämänhallinnan puute ja osattomuus. Tämänsuuntainen puhe voi olla viranomaisille, poliitikoille ja tutkijoille keino rakentaa valta- ja hierarkiasuhteita nuoriin ja kontrolloida nuorten käyttäytymistä ja toimintaa. (Suutari 2001, 5–6.)

2.4 Kansalaisuus ja yhteiskunta

Yhteiskunta ja kansalaisuus liittyvät tiiviisti aiemmin määriteltyihin marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteisiin. Kansalaisuus ja yhteiskunta ovat tässä opinnäyteydessä keskeisiä käsitteitä, sillä ne ovat yhteydessä työpajatoiminnan tavoitteeseen ehkäistä syrjäytymistä.

Syrjäytymisriskissä olevat nuoret tarvitsevat aikuisia malleja, ryhmäkokenuksia, aktiivista monipuolista osallistumista, yksilöllistä kasvatuksellista ohjausta, positiivisia vapaa-ajan kokemuksia sekä kokemuksia vastuullisesta jokapäiväisestä elämästä. Erilaiset työpajat voivat tarjota väylän näiden asioiden kokemiseen. Marginaalissa elävien ihmisten mahdollisuuksien tukeminen aitoon kansalaisuuteen kasvamisessa on haasteellista ja voi tapahtua, jos yhteiskunta yhteisöineen herää ja lähtee toimimaan. Tavoitteena on, että jokainen ihminen voi kokea itsensä täydeksi minäksi ja tuntee voivansa ilmaista itseään vapaasti ja tasavertaisesti. (Kurki & Nivala 2006, 180–182.)

Ihmisyys ja kansalaisuus ovat toisiinsa liittyviä asioita. Ihminen on aina sekä ihminen että kansalainen. Ihmistä ei kasvateta kansalaiseksi, vaan kasvatuksen tavoitteena on kasvun tukeminen ihmisenä ja kansalaisena. Kasvatuksella voidaan tukea ihmisen valmiuksia toimia yhteisössä. (Nivala 2006, 28.) Kansalaisuutta voidaan pitää historiallisena ideana, joka toistuu yhteiskunnasta toiseen. Historiassa lähes kaikki toistuu uudella tavalla ja seuraavalla tasolla. Kansalaisuus on yksilön jäsenyyttä poliittisessa, eli julkisessa yhteisössä. Tämän jäsenyyden ehdot voivat vaihdella, kuten myös yhteisön määrittelyn tavat. Kansalaisuuden määrittelyn kohteena on aina yksilön suhde yhteisöön. Kansalaisuus tarkoittaa yksilön jäsenyyttä yhteisössä. (Kurki & Nivala 2006, 15, 25–26.)

Yhteisön jäsenyyteen valmistamista voidaan tarkastella sosialisationa tai kasvatuksena. Sosialisatio on koko elämän jatkuvaa yhteiskunnallistumista eli poliittisen yhteisön jäseneksi tulemistä omaksumalla sen toimintatapoja, sääntöjä, normeja, arvoja sekä kaikkea sitä tietoa mitä ihminen

tarvitsee voidakseen toimia yhteisön hyväksymällä tavalla ja toimia yhteisön aktiivisena jäsenenä. Samanaikaisesti tapahtuu ihmisen yksilöllistymistä suhteessa ympäristöön. Yhteiskunta muokkaa yksilöä samalla, kun yksilö yhteiskunnallistuu ja yksilöllistyy. Prosessin seurauksena ihminen kasvaa yhteisön jäseneksi ja omaksi ainutlaatuiseksi toimintakykyiseksi itsekseen. (Nivala 2006, 52–53.)

Aktiivisen ja toiminnallisen kansalaisuuden katsotaan edellyttävän tietoa ja ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta, laeista, instituutioista sekä lisäksi toimintakykyä ja taitoja, joita opitaan parhaiten toimimalla aktiivisesti yhteiskunnassa. Osallistumisen perustaksi tarvitaan yleistä tietoa ja käsitystä kansalaisuuden historiasta ja sen määrittelystä. Yleinen tieto tulee pystyä liittämään omaan itseen, omiin mahdollisuuksiin sekä oikeuksiin ja velvollisuuksiin kansalaisena. Tärkeitä ovat omat kokemukset osallistumisesta yhteiskuntaan ja sen toimintaan. (Nivala 2006, 84–86.)

Osallistavan näkemyksen mukaan koululaitoksen kasvatuksellisenä tavoitteena tulee olla aktiivisten, itsenäisten ja kriittisesti suhteutuvien kansalaisten kehittyminen. Sosiaalisten taitojen oppimisen kannalta omat kokemukset ja osallistuminen yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen toimintaan ovat tärkeitä. Yleinen tieto tulee voida liittää henkilökohtaisiin kokemuksiin. Kriittisen kansalaisen on opittava ajattelemaan itse ja ymmärrettävä vastuunsa. Oman paikallisen elinympäristön tuntemisen lisäksi kansalaisuus liitetään kansainväliseen ja maailmanlaajuiseen ajatteluun. Kansalaisten tulee kyetä toimimaan myös globaalilla tasolla. (Nivala 2006, 86–87.)

2.5 Vastapuhe

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli saada aikaan vastapuhetta Työpaja Etapin valmentautujien keskuudessa. Vastapuheella tarkoitetaan sellaista puhetapaa, jolla ihmiset pyrkivät kyseenalaistamaan heihin kohdistuvia määritelmiä ja kieltämään tai muuttamaan niitä. Vastapuhe voi käyttää erilaisia keinoja ja olla suoraa tai epäsuoraa, kielellistä tai ei-kielellistä. Se tähtää aina vallitsevien määrittelytapojen horjuttamiseen. Ihmiset määrittyvät marginaaliin kuuluviksi valtakulttuurista käsin. (Jokinen, Huttunen, Kulmala 2004, 11–12.)

Vastapuhe on aina reagointia johonkin eli vastaamista. Vastauksen kohteet ovat kategorisointi ja kategoriat. Vastapuhe kohdistuu kulttuurisesti vakiintuneisiin kategorioihin, joita kyseenalaistetaan neuvottelemalla ja virittelemällä vaihtoehtoisten identiteettien mahdollisuuksia. Vastapuhe on leimattua identiteettiä kommentoivia ja vastustavia tekoja, joiden tarkoituksena on esittää tämän identiteetin erilaisuus suhteessa kulttuurisesti vallitsevaan kategorisoinnin tapaan. (Juhila 2004, 20, 29.)

Vaikeus voi tarkoittaa sitä, ettei ihmisen ääni tule kuuluviin yhteiskunnassa tai hänen voi olla vaikeaa löytää sanoja kuvaamaan omaa kokemusta marginaalissa olemisesta. Vaikeus on myös itsessään eräänlaista vastapuhetta ja kieltäytymistä sellaisesta keskustelusta, jossa on asetettu vähempiarvoiseksi. (Jokinen ym. 2004, 12.)

Marginaaleista puhuttaessa usein vaikenevat ne, jotka kuuluvat marginaaliin. Usein nämä ihmiset tulevat nähdyiksi ja kohdelluiksi yleisten marginalisoivien kategorioiden edustajina. Keskusta ja marginaalia tuotetaan erilaisissa arkipäiväisissä institutionaalisissa käytännöissä. Niissä rakennetaan käsitystä siitä, keitä me olemme ja keitä ovat toiset. Näin rakennetaan identiteettiä itselle ja muille ja luodaan käsitystä ihmisten paikasta ja siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Yhteiskunnallinen asema, etninen tausta, sukupuoli, sukupolvi tai jonkin organisaation asiakkuus voivat luoda identiteettejä. (Jokinen ym. 2004, 9–11.)

2.6 Aiempia tutkimuksia aiheesta

Syrjäytyminen ja etenkin nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja syrjäytymisuhanalaiset nuoret ovat olleet yhteiskunnallisessa keskustelussa pinnalla pitkään. Aiheesta on kirjoitettu laajasti eri näkökulmista. Eri marginaaliryhmistä on tehty lukuisia tutkimuksia. Suosittuja aiheita ovat asunnottomat, nuoret, työttömät, vangit ja yksinhuoltajaäidit. Seuraavassa esitellään lyhyesti joitakin tämän opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen liittyviä tutkimuksia. Tutkimustuloksiin palataan tarkemmin kappaleessa Johtopäätökset ja pohdinta, jossa tuloksia verrataan aiempiin tutkimustuloksiin.

Nuorten syrjäytymistä koskevan tietämisen politiikkaa käsittelee Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu (Suurpää 2009, 4). Siinä pohditaan niitä tiedonpoliittisia tapoja, joilla nuorten syrjäytymistä käsitellään tänä päivänä, mitä nuorisotutkimuksen tulokset kertovat nuorten syrjäytymisen taustoista, syistä ja seurauksista sekä mitä syrjäytymisen ehkäisyssä pitäisi painottaa tiedonpoliittisesta näkökulmasta katsottuna. Raportissa kuvataan ja arvioidaan nuoria koskevan syrjäytymistiedon nykytilaa ja kehittämissaasteita.

Työpajatoimintaan liittyviä tutkimuksia on tehty lukuisia. Monissa lähtökohtana ovat pajanuorten kokemukset työpajoista ja niiden toiminnasta. Näitä selvittivät Aaltojärvi ja Paakkunainen (1995) tutkimuksessaan Nuorten työpaja- sosiaalinen peli, palkkatyö vai varasto. Nuorten kokemuksista Starttipajasta ovat selvittäneet Järvelä, Joutsu, Koskela ja Natri (2008) julkaisussaan Starttivalmennus, Taiteen tekemisen keinoin kohti elämää. Pietikäinen tutki pro gradu tutkimuksessaan 2003 nuorten suhtautumistapoja työpajalla työskentelyyn. Hän paikansi nuorten puhetavoista kolme orientaatiota: psykologisen itsensä kehittämisen, yhteisöllisen osallistumisen ja luovan ilmaisun orientaatiot. Pajanuoret kertoivat haastatteluissa, miten työpajajakson aikana prosessi-luonteisesti on heidän ajattelutavoissaan, asenteissaan ja minäkuvassaan tapahtunut muutoksia. Pajatoiminta lisäsi nuorten itsetuntemusta. Nuoret kokivat, että muutosten ja psyykkisen kasvun eteen oltiin valmiita työskentelemään. (Pietikäinen 2005, 227–229.)

Näkökulmana edellisissä tutkimuksissa on kuitenkin usein nuorten kokemukset nimenomaan työpajoista ja niissä työskentelystä ei niinkään heidän kokemuksiaan yhteiskunnallisesta asemastaan tai kokemuksistaan syrjäytymisen määrittelystä. Tätä näkökulmaa edustavia tutkimuksiakin on. Suutari (2002) on väitöskirjassaan tutkinut nuorten sosiaalisia verkostoja

palkkatyön marginaalissa. Pohjantammi (2007) käsittelee julkaisussaan ylisukupolvista työttömyyttä nuorten työpajoilla. Hän totesi lähes kaikilla työpajan nuorilla olevan kokemusta vanhempien työttömyydestä. Hän pohtii myös riskien kasautumisen ja vanhemmuuden merkitystä nuorten tilanteessa.

Aho ja Vehviläinen (1997, 116) puolestaan ovat tutkineet alle 20-vuotiaita aktivoivan työvoimapolitiittisen uudistuksen vaikutuksia koulutuksen ulkopuolelle jääviin nuoriin. He selvittivät, miten nuoret määrittelevät oman elämäntilanteensa. Nuoret jaettiin näkemystensä mukaan ryhmiin ja ryhmien eroja tarkasteltiin sopeutumisen, kulttuurisen ristiriidan ja subjektiivisten syrjäytymiskokemusten käsitteiden kautta. Osalla nuorista käsitteiden sisältämiä ristiriitoja ei ole. Osa nuorista pyrkii ratkaisemaan ristiriitaa eri tavoilla, mutta he eivät koe syrjäytymistä omalla kohdallaan merkittävässä määrin. Osan kohdalla taas yhteisöllisesti määritelty syrjäytyminen ja subjektiivisesti koettu syrjäytyminen kohtaavat. Tutkimus pyrkii selvittämään, missä määrin koulutuksen ulkopuolelle jääminen on tietoinen valinta ja millä tavoilla nuoret jäsentävät elämäntilannettaan ja millaisia merkityksiä sille antavat.

Työpajatoiminnan vaikuttavuutta on arvioitu viimeaikoina Pajaverkko-projektin toimesta. Se selvitti laajasti vuosina 2008–2010 nuorten työpajojen vaikuttavuutta. Projekti tiimoilta on julkaistu useita raportteja. Projektia hallinnoi Helsingin Yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia ja tutkimusosuudesta vastasi Nuorisotutkimusseura. Tutkijana toimi valtio-opin dosentti Tapio Kuure. Korpela (2009) tutki pro gradu -tutkielmassaan nuorten kokemuksia työpajatoiminnasta. Tutkimuksen mukaan harjoittelijat pitivät merkittävinä saamiaan kokemuksia työpajoilla sekä siellä oppimiaan asioita. Kokemukset kuvasivat sitä, että työpajoille asetettuja tavoitteita on saavutettu.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa Työpaja Etapin valmentautujille mahdollisuus vastapuheelle. Tarkoituksena on marginaaliin määriteltyjen nuorten oman mielipiteen esille tuominen. Tarkoituksena on, että tutkimus tuloksia voidaan käyttää jatkossa hyödyksi työpajan toiminnan suunnittelemisessä vastaamaan mahdollisimman hyvin nuorten tarpeita.

Tavoitteena oli kerätä haastattelujen avulla nuorten näkemyksiä ja kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Tavoitteena oli saada valmentautujien haastatteluista riittävästi tietoa vastausten saamiseksi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tavoitteena oli, että saatua tietoa voidaan hyödyntää Työpaja Etapin toiminnassa.

Tutkimuksen tehtävä oli selvittää Työpaja Etapin valmentautujien näkemyksiä omasta elämäntilanteestaan.

3.1 Tutkimuskysymykset

1. Millaiseksi työpaja Etapin valmentautajat kokevat tämänhetkisen elämäntilanteensa?
2. Millaisia vaikutusmahdollisuuksia omaan elämäntilanteeseensa Työpaja Etapin valmentautajat uskovat itsellään olevan?
3. Miten Työpaja Etapin valmentautajat kokevat viranomaisten määrittelevän heidän elämäntilanteensa?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Idea opinnäytetyön aiheesta syntyi keskusteluissa Työpaja Etapin työntekijöiden sekä valmentautujien kanssa. Opinnäytetyön tekijä itse työskenteli työpajaohjaajan sijaisuudessa puoli vuotta Työpaja Etapissa. Kiinnostus aiheeseen heräsi tänä aikana. Haastatteluiden aikana opinnäytetyön tekijä ei työskennellyt enää Etapissa. Työyhteisöä askarruttivat työpajan valmentautujien asenteet ja käsitykset asemastaan yhteiskunnasta ja yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutus nuorten asenteisiin. Aihe tarkentui opinnäytetyön ideaseminaarissa sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustumisen aikana. Määritelmät syrjäytymisestä ja marginalisaatiosta vaikuttivat vaikeasti määriteltäviltä. Tästä nousi kiinnostus kysyä syrjäytyneiksi määritellyiltä nuorilta itseltään heidän näkemyksiään elämäntilanteestaan ja yhteiskunnallisesta asemastaan.

4.1 Kohderyhmän valinta

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat Riihimäen kaupungin Työpaja Etapin asiakkaat eli valmentautajat. Valmentautajat ovat pääsääntöisesti 17 - 25-vuotiaita nuoria työharjoittelijoita. Työharjoittelussa ollaan erilaisilla harjoittelusopimuksilla. Haastateltavat valittiin arpomalla niin, että mahdolliset Oma-uran kautta olevat asiakkaat jätettiin arvonnän ulkopuolelle koska he suorittavat Etapissa osia peruskoulusta. Tavoitteena oli kohderyhmän satunnainen valikoituminen. Työpaja Etapin henkilökunta arpoi aiemmin sovittuna haastattelupäivänä läsnä olleista työpajan valmentautujista haastateltavat. Haastattelija ei osallistunut arvontaan, jottei hän vaikuttaisi haastateltavien valintaan.

Opinnäytetyön tekijä oli aiemmin toimittanut työpajalle kirjallisen haastattelupyynnön (Liite 1) haastatteluun osallistuville, jota kuitenkin ei oltu ehditty jakaa valmentautujille etukäteen. Neljä arvottua valmentautujaa kutsuttiin infotilaisuuteen haastattelijan saavuttua työpajalle ja haastattelija kertoi opinnäytetyöstään ja jakoi infokirjeen luettavaksi näille. Neljästä arvotusta kaksi suostui haastatteluun ja allekirjoitti suostumuslomakkeen (Liite 2). Lopuista paikalla olevista valmentautujista arvottiin kaksi haastateltavaa.

Jokaista haastateltavaa informoitiin suullisesti ennen haastattelua ja tässä yhteydessä painotettiin haastattelun vapaaehtoisuutta ja luottamukselli-

suutta ja kerrottiin seikkaperäisesti haastattelumateriaalin käytöstä. Osa informoituista kieltäytyi haastatteluun osallistumisesta.

4.2 Teemahaastattelu

Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien kirjallisella luvalla. Haastattelut toteutettiin rauhallisessa huoneessa Työpaja Etapin tiloissa ja valmentautujien työaikana.

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli tema-alueet olivat tiedossa ennen haastattelua. Kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuivat. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 208.) Yksityiskohtaisten kysymysten sijasta haastattelu eteni keskeisten teemojen varassa mahdollistaen haastateltavan äänen kuuluviin tulemisen. Haastateltavan asioille antamat merkitykset ja tulkinnat ovat keskeisiä ja syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.) Teemahaastattelun runko (Liite 3) oli suunniteltu etukäteen, ja haastattelu eteni tätä runkoa apuna käyttäen. Varsinkin syrjäytymistä koskevien kysymysten kohdalla käytiin runsaasti tarkentavaa keskustelua.

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin haastattelu, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelutilanteessa ihminen nähdään subjektina, jolle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastateltava luo tutkimuksessa merkityksiä ja on aktiivinen osapuoli. Haastattelu on joustava menetelmä ja sen aikana voidaan selvittää ja syventää saatavia vastauksia. Haastattelua on hyvä käyttää, jos haastateltavan puhe halutaan sijoittaa laajempaan kontekstiin, ja ennalta tiedetään tutkimuksen aiheen tuottavan monitahoisia vastuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 35, 204–205.)

Lähtökohtana tutkimuksessa oli todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä oli löytää tai paljastaa tosiasioita, ei niinkään pyrkiä todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 161.)

4.3 Aineiston analysointi ja raportointi

Tämän opinnäytetyön tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Litterointitekniikasta riippuu, kuinka paljon puhekielen piirteitä tutkimuksessa tulee ilmi ja miten niitä havainnoidaan itse tutkimus hetkellä. (Alasuutari 2007, 84–86.) Aineisto litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi kokonaisuudessaan käyttäen tekstinkäsittelyohjelmaa. Kaikki puhekielen ilmauksen pyrittiin kirjoittaman sanatarkasti. Litterointi tehtiin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Litteroinnin jälkeen aineisto luettiin kokonaisuudessaan läpi. Tämän jälkeen aineisto analysoitiin.

Aineisto analysoitiin käyttämällä teemoittelua. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan piirteitä, jotka nouseva esiin usealta haastateltavalta. Teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomisista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 176.) Litteroinnin jälkeen aineisto järjestettiin teemoittain. Teemat noudattivat osittain aineistonkeruussa käytettyä haastattelurunkoa mutta aineistosta löytyi myös uusia teemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemoittelussa kunkin teeman alle koottiin aineistosta teemaan liittyvät kohdat tai niiden tiivistelmät. Aineistoa voidaan pelkistää käyttämällä sitaattia eli aineistosta nousutta esimerkkiä tai sanontaa. Tutkimusraportissa esitettiin aitoja vastaajien tekstisitaatteja. (Kananen 2008, 91.)

Laadullisen tutkimuksen toisena vaiheena on tulkinta. Tämä tarkoittaa, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Tehdyt havainnot pelkistetään niin, että kiinnitetään huomiota vain siihen mikä tietyn teoreettisen kysymyksen asettelun kannalta on merkityksellistä. Sen jälkeen havaintomääriä karsitaan yhdistämällä ne yhdeksi havainnoksi tai harvemmaksi havaintojen joukoksi. (Alasuutari 2007, 38–44.) Analyysissä eriteltiin ja luokiteltiin aineistoa ja pyrittiin luomaan kokonaiskuva sekä esittämään tutkittava ilmiö uudessa perspektiivissä (Hirsjärvi & Hurme 2009, 143).

Analyysin jälkeen aineiston pohjalta kirjoitettiin raportti. Tutkimuksen raportoinnissa on keskeistä esittää haastattelun tuloksia niin, että ne avautuvat ulkopuolisille ja että kuvaus vastaa mahdollisimman hyvin tutkittavan maailmaa (Hirsjärvi & Hurme 2009, 191). Raportissa pyrittiin tiivistämään haastateltavien mielipiteet ja kokemukset luettavaan muotoon.

4.4 Eettisyys

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä ratkaisuja ja kun haastatellaan arkoja aiheita, on eettisiä kysymyksiä pohdittava erityisen tarkasti. Eettiset ratkaisut eivät koske vain jotain tiettyä tutkimuksen vaihetta vaan niitä tulee pohtia jatkuvasti tutkimuksen edetessä. Ihmisiä koskevissa tutkimuksissa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 19.) Näitä asioita pohdittiin tarkkaan ennen haastattelun tekemistä.

Opinnäytetyön toteutuksen aikataulusta tehtiin alustava suunnitelma (Liite 4). Opinnäytetyön tekemiseen ja haastatteluihin anottiin tutkimuslupa Työpaja Etapin esimieheltä. Opinnäytetyön aiheen valinnassa kuultiin työpajan työntekijöitä, joista osa oli vaihtanut työpaikkaa siinä vaiheessa, kun haastattelut suoritettiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on, että saatuja tietoja voidaan käyttää apuna työpajatoiminnan kehittämisessä. Toiminnan kehittäminen hyödyttää suoraan työpajan valmentautujien eli tutkimus on eettisesti perusteltua siitäkin syystä. Tutkimuksen tarkoitusta tulee tarkastella tieteellisen tiedon etsimisen ohella siitä näkökulmasta, miten se parantaa tutkittavana olevan ihmisen asemaa (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20).

Haastateltavat antoivat kirjallisen suostumuksen osallistumisestaan. Haastatteluun valituilla oli mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta missä tahansa vaiheessa haastattelua. Osa valituista kieltäytyi ja tilalle arvottiin uudet haastateltavat. Haastateltavat pysyivät nimettöminä koko opinnäytetyön prosessin ajan. Tutkimusaineiston käsittelyssä otettiin huomioon se, ettei aineisto joudu ulkopuolisten käsiin. Haastateltavien henkilötietoja ei kerätty eikä liitetty haastatteluihin. Kaikki haastatellut olivat täysi-ikäisiä.

Opinnäytetyön tarkoituksesta, käytännön toteutuksesta sekä tutkimustulosten käsittelystä kerrottiin sekä suullisesti että kirjallisesti. Haastatelluille kerrottiin haastatteluun, aineiston käyttöön sekä raportointiin liittyvistä seikoista. Haastateltaville annettiin mahdollisuus tehdä opinnäytetyöhön liittyviä kysymyksiä. Näin varmistettiin, että haastatteluun osallistuvat nuoret tiesivät mahdollisimman tarkasti, mihin osallistuvat. Joidenkin haastatteluun osallistuneiden kanssa käytiin melko pitkää tarkentavaa keskustelua ennen ja jälkeen haastattelun. Keskustelut koskivat opinnäytetyöprosessia, haastattelun sisältöä ja tarkoitusta, haastattelijan koulutusta ja tulosten käsittelytapaa.

Raportointivaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, ettei haastateltavia pystytä tunnistamaan. Kaikki tunnistetiedot on jätetty raportista pois koska aineisto on melko suppea. Analyysistä joitakin yksityiskohtia on jätetty pois, jotta haastateltavia ei voitaisi tunnistaa. Tällaiset aineiston osat on esitetty yleistetyssä muodossa. Tämä ei kuitenkaan opinnäytetyön tekijän mielestä ole vaikuttanut analyysin luotettavuuteen. Haastattelun raportointia tehdessä on pohdittu, mitä seurauksia haastatteluilla mahdollisesti on haastateltaville ja heitä koskeville ryhmille ja instituutiolle (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20).

4.5 Luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuutta on pyritty lisäämään kuvaamalla mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessia. Opinnäytetyön tutkimuksen luotettavuutta parantaa opinnäytetyön tekijän tarkalla selostus tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista. Aineiston tuottamisen olosuhteet raportoitiin selvästi ja totuudenmukaisesti. Raportoitavia asioita olivat muun muassa haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät ja haastattelijan itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.)

Haastattelut kestivät 20 minuutista 45 minuuttiin. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia mutta yksi haastatteluista jouduttiin hetkeksi keskeyttämään ulkopuolisen häiriön vuoksi. Haastattelua jatkettiin tämän jälkeen. Haastattelijan valmistautuminen haastatteluihin oli huolellista. Haastattelujen määrä jätettiin neljään, koska vapaaehtoisia haastateltavia ei löytynyt enempää. Litterointi vaiheessa mietittiin lisä haastattelujen tarvetta mutta päädyttiin siihen, että aineistoa on riittävästi tulosten saamiseksi. Tuloksissa toistuivat samat vastaukset mutta myös vaihtelua niissä oli havaittavissa.

Haastattelusta informoiminen tapahtui pienessä ryhmässä. Tämä toi ryhmän paineen mukaan tilanteeseen. Osa nuorista kieltäytyi osallistumisesta

ryhmäinformoinnin jälkeen ja poistui paikalta. Tilanteessa oli mukana Etapin työntekijä. Haastattelutilanteeseen osallistui vain haastateltava ja opinnäytetyön tekijä. Tunnelma haastatteluissa oli opinnäytetyöntekijän mielestä rento ja haastattelut toteutettiin keskustelunomaisesti. Haastateltavilla oli mahdollisuus tarkentaviin kysymyksiin ja niitä tehtiin runsaasti. Tämä lisäsi saatujen tulosten luotettavuutta.

Kaikki haastatteluun suostuneet olivat miehiä, joten naisten näkökulma jää opinnäytetyössä puuttumaan. Osa haastateltavista oli opinnäytetyön tekijälle ennestään tuttuja, koska hän on työskennellyt Työpaja Etapissa. Luotettavuutta pyrittiin lisäämään arpomalla haastateltavat. Tällä suljettiin pois mahdollisuus valikoida haastateltavat. Opinnäytetyöntekijään tai hänen nykyiseen työpaikkaansa liittyvät kommentit jätettiin pois tulosten analyysistä. Tämä ei kuitenkaan merkittävästi vaikuttanut tutkimustulosten raportoinnin luotettavuuteen.

Yksi pohdittava asia on lähdekritiikki eli se, missä määrin voidaan luottaa siihen, että aineisto on totuudenmukaista. Alasuutarin mukaan on kuitenkin lähes mahdotonta arvioida, onko henkilön antama kuva omista tunteuksistaan ja toimintansa metodeista luotettava. (Alasuutari 2007, 95–97). Haastateltujen vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia mutta vaihteluakin oli havaittavissa. Pohdittava seikka on, halusivatko haastateltavat tuottaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia tai vastauksia, joita olettivat haastatelijan haluavan kuulla.

Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä ne kuvaavat Työpaja Etapin nuorten kokemuksia ja mielipiteitä. Tuloksia ei voi suoraan siirtää sellaisenaan koskemaan mitään muuta työpajaa, mutta ne antavat kuvan työpajalla työskentelevien nuorten elämäntilanteesta Riihimäellä. Aineisto on melko suppea käsittäessään neljän nuoren haastattelun mutta riittävä luomaan selvän käsityksen tutkittavasta aiheesta. Tulokset ovat kuitenkin merkittäviä kuvatessaan nuorten aitoja kokemuksia asemastaan ja elämäntilanteestaan. Alasuutarin (2007, 235) mukaan yleistettävyyden pohdinta ei kaikissa tutkimuksissa ole olennaista. Mikäli tutkimuksessa haetaan selityksiä ainutkertaiselle tapahtumalle, ei sen yleistettävyydellä ole merkitystä.

5 TULOKSET

Opinnäytetyötä varten haastateltiin yhteensä neljää Työpaja Etapin valmentautujaa. Kaikki haastateltavat olivat 19 - 25-vuotiaita miehiä. Sopimukset, joilla valmentautujat olivat Etapissa, olivat kuntouttava työtoiminta, työharjoittelu ja työkokeilu. Haastateltavat olivat olleet Etapissa kahdesta viikosta reiluun kahteen kuukauteen. Tehdyt sopimukset olivat 1 - 3 kuukautta ja niiden jatkoa oli tarkoitus tarkistaa jakson loppupuolella. Kaksi haastateltavaa kertoi olleensa aiemmin Etapissa ja yksi oli ollut muualla harjoittelussa.

Haasteltavat kertoivat päätyneensä työpajalle Työ- ja elinkeinotoimiston, Työvoimanpalvelukeskuksen palveluohjaajan tai perusturvakeskuksen kautta. Työpajalle tuloon esitettiin monia syitä. Pajalle oli tultu huonon

työllisyystilanteen tai heikon elämäntilanteen vuoksi tai koska ei ollut muuta tekemistä. Syy pajalle tuloon oli myös taloudellinen. Pajalle tultiin etteivät tuet vähenisi. Ylipäätään haastateltavat kokivat, että jotain on tehtävä, eikä muutakaan toimintaa ollut tarjolla. Etappiin tultiin myös kuntoutumaan pitkäaikaistyöttömyydestä.

5.1 Aiemmat mielikuvat työpajasta

Haastateltavien aiemmat mielikuvat Työpaja Etapista tai siellä olevasta valmentautujasta vaihtelivat suuresti. Yhdellä haastatellulla ei ollut minäänlaista ennakkokäsitystä työpajasta tai siellä olevista valmentautujista. Osa mielikuvista oli negatiivisia. Työpajanuoren ajateltiin olevan hulluttioita, syrjäytyneitä, vihaisia teini-ikäisiä tai päihteiden väärinkäyttäjiä. Ylipäätään työpajalla olevat miellettiin ennen omaa pajalle tuloa väliinputoajiksi.

... Oikeen tämmöset kunnon väliinputoojat niin työnnetään vaan sinne jos niillä vähän järki juuttuis päähän.

Osa ajatteli etukäteen pajalla olevilla olevan samansuuntaisia ongelmia kuin itsellä eli tulevaisuuden suunnitelmien ja koulutusvaihtoehtojen olevan vielä auki. Tällaisten henkilöiden koettiin käyttävän pajaa eräänlaisena ponnahduslautana. Mielialteisiin vaikutti se, tunnettiinko pajalla olevia henkilöitä ennestään.

Pajalle tulon myötä mielipide oli joko pysynyt jotakuinkin samana tai laajentunut. Oma mielikuvaa syrjäytyneistä valmentautujista oli korjattu oman pajalle tulon jälkeen. Nyt ajateltiin pajalla olevan sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole löytäneet töitä ja joilla on ollut koulun kanssa ongelmia. Paja miellettiin paikkana, johon voi tulla miettimään tulevaisuudensuunnitelmiaan. Siitä millaista pajalla työskentely todellisuudessa on, oli saatu tarkka käsitys vasta harjoittelujakson alettua.

5.2 Oma elämäntilanne

Haastatellut olivat omassa elämäntilanteessaan tyytyväisiä moniin asioihin ja osan oli vaikea määritellä niitä tarkemmin. Erityisen tyytyväisiä oltiin perhesuhteisiin ja seurustelukumppaniin. Oma asunto arvostettiin myös suuresti. Oman terveydentilan kohentumiseen ja huonojen tapojen vähenemiseen oltiin tyytyväisiä. Pajajakson nähtiin parantaneen päivärytmiä ja tuoneen kuria ja struktuuria elämään.

Toisin omassa elämäntilanteessa voisi olla moni asia. Elämässä oli tehty asioita, jotka olisi voinut jättää tekemättä. Koulun loppuun suorittamista toivottiin ja sen kautta ammatin saamista. Rahatilanteen toivottiin korjautuvan. Tähän keinona nähtiin työhön pääsy. Erityisesti vastauksissa painottui työpaikan saaminen. Miellyttävää työtä ja kunnon työpaikkaa toivottiin. Näiden saavuttamista pidettiin vaikeana ilman ammatillista koulutusta ja ajokorttia. Oma asunto tai talo toivottiin ja sitä, että velat olisi mahdollista maksaa pois.

Merkitykselliseksi ihmisiksi koettiin kaikki, jotka aktiivisesti vaikuttavat omaan elämään. Läheisten lisäksi työyhteisöllä nähtiin olevan vaikutusta omaan elämään ja itsellä vastaavasti työyhteisöön.

Jos työyhteisö ei vaikuta suhun niin sä et oo osa työyhteisöä.

Merkityksellisinä ihmisinä omassa elämässä nähtiin omaan perheeseen kuuluvat ihmiset, joita olivat sisarukset ja äiti sekä seurustelukumppani. Kavereita ja ystäviä arvostettiin. Osalla läheiset ystävät olivat ajan myötä etääntyneet jostakin syystä.

5.3 Vaikutusmahdollisuudet omaan elämäntilanteeseen

Pääasiassa haastatellut näkivät hyvinä omat vaikutusmahdollisuutensa parantaa elämäntilannettaan. Vaikuttamista pidettiin asennekysymyksenä ja muutoksen nähtiin olevan itsestä kiinni. Jollain tavalla oma tilanne nähtiin tuloksena omasta laiskuudesta ja saamattomuudesta.

Se on enemmänkin vaan kiinni siitä, että valitseeko tarttua siihen mahdollisuuteen, koska mä tiedän, että niitä on mulla joka päivä mahdollisuus tarttua ja muuttaa elämää mutta mä en sitten vaan saa aikaseks niin helposti sitä et mä muutan sen. Se on vaan omaa typeryyttä ja laiskuutta.

Riihimäeltä pois muuttamisen arveltiin vaikuttavan elämäntilanteen kohe-
nemiseen. Kaikkiaan tilanteen korjaantumiseen nähtiin tärkeänä oma toiminta asioiden eteen.

Velat voi saada maksettua pois jos mä vaan säästän rahaa. Asunnon mä saan hankittua ja työpaikankin voi ettii ite kyl sitten.

Elämässä eteenpäin pyrkimisen koettiin olevan vaikuttava tekijä. Etapissa käymistä pidettiin yhtenä askeleena töihin pääsyyn. Toiveena oli Etapista eteneminen muunlaiseen työkokeiluun ja jopa sitä kautta töihin. Koulutukseen menoa pidettiin tärkeänä asiana vaikuttaa omaan työhön pääsyyn.

5.4 Hyvä elämäntilanne

Tulevaa hyvää elämäntilannetta kartoitettiin tulevaisuuden muistelu tyypisillä kysymyksillä, joissa haastateltavan pyydettiin kuvittelemaan itsensä parin vuoden päähän ja miettimään, mitä välissä on mahdollisesti tapahtunut. Mikäli oma elämäntilanne olisi ihanteellinen parin vuoden kuluttua, toivottiin elämään sisältyvän melko tavallisia asioita. Omaa vuokra-asuntoa, mökkiä tai taloa pidettiin tärkeänä. Toiveissa oli pysyvä ihmissuhde esimerkiksi kihlaus nykyisen tyttöystävän kanssa ja lasten saamista toivottiin myös. Paikkakunnan vaihdosta pidettiin tärkeänä sekä ammattiin valmistumista ja mukavia harrastuksia. Työpaikan toivottiin olevan mukava kohtuullisella palkalla.

Asun jossain ihan muualla kuin Riksu ja en mä tiiä, ois työpaikka tai sitten koulutus ja niin, sitten kai vähän semmosta perhe-elämää voi kuvitella... semmonen ihan perus.

Mukava työ, kohtuullinen palkka että toimeen tulee, mukavia harrastuksia ja lapsia.

Ihanteellisen elämäntilanteen saavuttamiseen nähtiin vaikuttavan konkreettiset teot asioiden kohentumiseksi, kuten muutto omaan asuntoon pois vanhempien luota ja eläminen ilman parisuhdetta jonkin aikaa. Oman asenteen muuttaminen oli yksi vaikuttavaksi nähty keino. Työvoimakoulutuksen kautta nopea mielenkiintoiseen ammattiin valmistuminen oli toiveena, koska ”tavallisten” koulujen käymistä pidettiin itselle vaikeana. Laman loppumisella nähtiin olevan vaikutusta töiden löytymiseen ja kykyyn maksaa velat. Oppisopimuksella koulutuksen saaminen ja ”hölmöilyjen” lopettaminen koettiin keinoiksi saavuttaa toivottu tulevaisuuden näkyminen. Etapissa olemisen ja harjoittelun käyttäminen ”ponnahduslautana työelämään” nähtiin toimivaksi keinoksi saavuttaa halutut asiat tulevaisuudessa.

Tulevaisuuden muistelussa haastatellut arvelivat saaneensa apua tilanteeseensa eri viranomaisilta eli A-klinikalta, mielenterveyspalveluista ja Työpaja Etapin ohjaajilta ja ehkä työ- ja elinkeinotoimistosta. Toisaalta muiden tuen ei ajateltu vaikuttavan asioihin, vaan muutoksen ajateltiin lähtevän itsestä.

Kyllä se on taas ittestä lähtevää, et en mä tie haluunko ees ketään...

Oman tilanteen parantamiseksi toimitettiin itse lopettamalla tupakointi ja alkoholin käyttö sekä aloittamalla työnteko. Omien silmien auki pitämisestä ja tilanteen tarkkailusta eli omasta aktiivisuudesta koettiin olevan hyötyä. Oma tilannetta pyrittiin auttamaan myös selvittämällä omia koulutusmahdollisuuksia ja harjoittelujaksolla Etapissa.

Otin itteeni niskasta kiinni ja lähin, hankkiuduin tänne.

Viranomaisten lisäksi tukea ajateltiin saadun äidiltä ja tyttöystävältä, jotka tukivat tupakoinnin lopettamisessa, päihteiden käytön vähentämisessä ja ”hölmöilyjen” lopettamisessa. Tuen antaminen koettiin perheen tehtäväksi eli perheen tukeen luotettiin. Etapistä saatua kannustusta arvostettiin sekä Etapin muilta valmentautujilta saatiin vertaistukea, koska heidän koettiin olevan samassa elämäntilanteessa kuin itse oltiin.

Jakson Etapissa nähtiin vaikuttaneen positiivisesti luomalla ”kuria ja järjestystä” tuomalla päiviin noudatettavan aikataulun. Unirytmien pysymistä normaalina arvostettiin eli sitä, että päivällä valvotaan ja yöllä nukutaan. Etapissa ollessa oman itsen koettiin toimivan aktiivisemmin kuin vain kotona ollessa. Etapistä saatiin ystävien kannustusta, hyväksyntää ja vertaistukea. Lisäksi Etapin jakso auttoi saamaan raha-asioita järjestykseen.

5.5 Yhteiskunnalliset palvelut

Haastateltavat kertoivat asioivansa monissa yhteiskunnallisissa palveluissa. Yhteiskunnallisten palveluiden nimeäminen ja erottaminen toisistaan ei ollut haastatelluille yksiselitteistä. Kaikki haastateltavat kertoivat asioivansa Kelassa kirjallisesti tai ei lainkaan. Työntekijää ei oltu henkilökohtaisesti tavattu. Perusturvakeskuksessa asioitiin lomakkeiden välityksellä sekä henkilökohtaisesti. Osa haastatelluista oli työvoiman palvelukeskuksen asiakkuudessa, jossa oli asioitu ennen työpajajakson alkamista. Muut olivat käyneet työ- ja elinkeinotoimistossa. Myös mielenterveyspalveluissa ja A-klinikalla oli asioitu samoin terveydenhuollon palveluissa.

Etapin työntekijöiden arveltiin näkevän valmentautujan elämäntilanne parempaan suuntaan menevänä ja samanlaisena kuin muillakin Etapissa olevilla tai mielipidettä ei osattu arvioida. Etapin työntekijöiden todettiin olevan ”ihan mukavia.” Osa koki ohjaajien suhtautuvan itseensä hyvinkin positiivisesti.

Työ- ja elinkeinotoimiston työntekijän arveltiin pitävän valmentautujan elämäntilannetta huonona aikaisempien ”hölmöilyjen” vuoksi. Periaatteessa näkemystä pidettiin oikeana. Työntekijän arveltiin toivovan valmentautujan elämäntilanteen paranemista ja elämässä eteenpäin pääsemistä. Työntekijän arveltiin ”katsovan halveksuvasti” Etappiin menijää. Toisaalta mielipiteestä ei voitu olla varmoja, koska sitä ei tuotu selvästi näkyviin. Valmentautuja toi esiin, ettei välitä viranomaisen mielipiteestä. Myös työ- ja elinkeinotoimiston työntekijän arveltiin näkevän valmentautujan tilanne huonompana kuin tämä itse sen koki. Mielipiteen arveltiin muodostuneen siitä, että sovittuihin tapaamisiin oli jätetty menemättä.

Osa haastatelluista ei tavannut säännöllisesti sosiaalityöntekijää vaan asioi paperin välityksellä. Sosiaalityöntekijällä todettiin olevan ”sydän paikallaan” ja asennoitumisen olevan myönteistä ja hieman ihmettelevää valmentautujan tilannetta kohtaan. Työntekijän arveltiin luottavan asiakkaan kykyyn muuttaa elämänsä parempaan suuntaan. Sosiaalityöntekijän kautta oli tultu Etappiin, joten arveltiin työntekijän haluavan valmentautujan pääsevän elämässään eteenpäin ja toisaalta itsekin oltiin samaa mieltä tilanteesta.

No sieltä sitä kauttahan mä tavallaan tänne Etappiin tulinkin, että varmaan ne haluaa, että ... että enhän mä nyt halua sossupummikaan olla että kyllä tässä on töitä koitettu saada.

Viranomaisten arveltiin pitävän valmentautujan tilannetta huonompana kuin mitä tämä todellisuudessa ja valmentautujan oman kokemuksen mukaan oli. Oma näkemys ja mielipide oli kuitenkin ajan myötä saatu kuuluviin ja yhteisymmärryksen asioista päästy.

Palveluohjaajaa eivät kaikki haastateltavat olleet tavanneet lainkaan tai tätä oli tavattu vain Etappiin tulon yhteydessä. Suhtautuminen oli kannustavaa ja palveluohjaajan koettiin ajattelevan valmentautujan tilannetta ”positiivisin mielin” ja olevan tyytyväinen tämän Etappiin tulosta.

5.6 Vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa

Haastateltavien kokemukset omista yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksistaan vaihtelivat. Osa koki vaikutusmahdollisuutensa hyvin heikoiksi tai ettei vaikutusmahdollisuuksia juuri ole. Toisaalta vaikutusmahdollisuuksia koetaan olevan, mikäli vaikuttamiseen olisi kiinnostusta. Eräs haastatelluista kokee vaikutusmahdollisuutensa periaatteessa rajattomiksi esimerkiksi politiikan keinoin, mikäli siihen haluaisi lähteä mukaan.

Yhdeksi mahdollisuudeksi vaikuttaa yhteiskunnassa koettiin vaaleissa äänestäminen. Äänestäminen koettiin vaikuttavaksi, mikäli äänestetty ehdokas hoitaa asioita haastateltavan haluamaan suuntaan. Haastateltavan mielestä nuoria ei kuunnella yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Mikäli nuoria oikeasti haluttaisiin politiikkaan, olisi heitä helppo sinne saada. Vanhempien poliitikkojen koettiin kiinnostuvan asioista näennäisesti vain tulevien vaalien alla. Yksi haastateltava koki, että Etapin kaltaisilla toiminoilla yritetään saada työttömyysprosentit näyttämään pienemmiltä, muttei kuitenkaan tarjota nuorille kunnan työtä.

Yhteiskunnalliseksi vaikuttamiseksi koettiin myös kaveriporukassa vaikuttaminen. Muita varoitettiin tekemästä samoja virheitä kuin on itse tehnyt, esimerkiksi kehoitetaan pysymään irti päihteistä, sekä käymään koulu loppuun. Myös taloyhtiön kokouksiin osallistuminen nähtiin vaikuttamisena.

5.7 Velvollisuudet yhteiskunnassa

Haastateltava koki, että hänellä on velvollisuuksia Etappia kohtaan sinne tehdyn työsopimuksenperusteella. Jokamiehen velvollisuuksia ovat sairauskohtauksen saaneen auttaminen kaupungilla. Perhettäkin kohtaan tunnettiin olevan velvollisuuksia.

Yhteiskunnallisten velvollisuuksien koettiin olevan itsellä samanlaiset kuin kaikilla muillakin. Yhteiskunnalliseksi velvollisuudeksi koettiin itsensä kouluttaminen eli ammatillisen koulutuksen hankkiminen ja töihin meno. Jokainen haastateltu mainitsi velvollisuudekseen verojen maksamisen.

Toteuttamaton yhteiskunnallinen velvollisuus mikä mulla on vielä toisen asteen koulutus ja että saa itekin päästä maksamaan veroja niinku niitten kuuluukin tulla maksetuiksi.

No onhan se vähän toisaalta velvollisuus mennä töihin, et maksaa veroja ja tälleen kantaa kortensa kekoon yhteiskunnassa.

Yhteiskunnan yhdeksi pääperiaatteeksi ajateltiin sen velvollisuus pitää huolta jäsenistään. Yhteiskunnalla koettiin olevan velvollisuus huolehtia työttömien toimeentulosta. Terveys- ja sosiaalipalvelujen toivottiin toimivan omalla kohdalla samoin kuin muidenkin ihmisten kohdalla. Yhteiskunnan velvollisuuksiksi mainittiin terveydenhuollon, mielenterveyden-

huollon ja vanhustenhuollon järjestäminen, kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen, asumistuen ja muiden tukien maksaminen.

Velvollisuuksia oli yhden haastateltavan mukaan niin paljon, että niitä on mahdoton luetella. Eräs haastateltava ei kokenut yhteiskunnalla olevan minkäänlaisia velvollisuuksia itseään kohtaan. Vain yleisen tilanteen eli laman ja työllisyystilanteen korjaaminen oli toiveena.

5.8 Syrjäytyminen

Työpaja Etapin valmentautujien näkemykset syrjäytymisestä vaihtelivat. Työpajalla harjoittelussa olevia nuoria ei pidetty suoraviivaisesti syrjäytyneinä. Osa haastatelluista koki itsensä jossain määrin syrjäytyneeksi, muttei kaikilta osa-alueilta. Itseä ei koettu kokonaan syrjäytyneeksi olemassa olevien kaverisuhteiden vuoksi. Toisaalta itsen koettiin olevan yhteiskunnasta syrjäytynyt kun ei oltu mukana työelämässä. Eräs haastateltu taas ei kokenut olevansa yhteiskunnastakaan syrjäytyneenä koska oli työpajalla, joka on osa yhteiskuntaa. Useampi valmentautuja päätyikin pohtimaan mitä syrjäytyminen merkitsee.

...mut riippuu miten syrjäytyneenä suhteessa mihin syrjäytyneenä...

Yksi haastateltava ei kokenut yhteiskunnasta syrjäytymistä omassa elämässään millään tasolla. Asiaan vaikutti aiempi työhistoria ja se, että pajalla oltiin järjestämässä omaa elämää kuntoon. Työpajalla olevat nuoret koettiin avoimiksi ja sosiaalisiksi toistensa seurassa. Valmentautujilla nähtiin olevan kyky pitää hauskaa ja jokaisella nähtiin olevan paljon kavereita. Ihmisiä, joilla on sosiaalisia kontakteja, ei pidetty syrjäytyneinä.

Syrjäytyneen ihmisen nähtiin oleman sellainen, joka vain on kotona eikä tee mitään. Tällaisiakin ihmisiä tunnettiin. Ihmisen, jolla ei ole kavereita ja joka istuu hiljaa pajalla, menee suoraan kotiin eikä lähde sieltä mihinkään, nähtiin olevan syrjäytynyt. Syrjäytyneeksi määriteltiin erakoituva, omasta työttömyydestään, tuloistaan, yhteiskunnallisista ja yksityisistä velvollisuuksistaan välinpitämätön henkilö. Myös sellainen henkilö, joka ei tiedosta edellä mainittuja asioita itsessään, koettiin syrjäytyneeksi.

Termiä syrjäytynyt pidettiin yksilön kannalta loukkaavana, tosin yhteiskunnalliselta kannalta kuvaavana. Kaikkia yleistyksiä pidettiin vaarallisina eikä kaikkien työttömien koettu olevan syrjäytyneitä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Seuraavassa kappaleessa johtopäätökset ja pohdinta on yhdistetty. Kappaleet on jaoteltu vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Syrjäytyminen nousi tuloksissa esiin ja sitä käsitellään omana kappaleenaan. Lopuksi esitetään jatkotutkimusideoita.

6.1 Kokemukset elämäntilanteesta

Tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset haastattelujen perusteella. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli millaiseksi työpaja Etapin valmentautujat kokevat tämänhetkisen elämäntilanteensa. Haastateltavien tämänhetkisessä elämässä oli paljon positiivisia asioita. Kaikilla oli merkityksellisiä ihmisiä elämässään. Oma tilanne nähtiin vähintäänkin kohtuullisena, joskin parantamisen varaakin siinä nähtiin. Haastatellut asettivat tulevaisuudentavoitteekseen tavallisia jokapäiväisiä asioita kuten mukava työpaikka kohtuullisella palkalla, perhe-elämä, asunto ja harrastukset. Tavoitteena oli tulevaisuudessa oman toimeentulon turvaaminen työtä tekemällä. Tavoitteet miellettiin saavutettavissa oleviksi ja ainoaksi esteeksi nähtiin oma asenne ja vallitseva työllisyystilanne.

Aaltojärvi totesi tutkimuksessaan (1995, 130–131) pajanuorten tulevaisuuden toiveiden liikkuvan arjen maaperässä ja koskevan työtä, perhettä, kotia ja lapsia. Tulos on yhdenmukainen tämän opinnäytetyön tulosten kanssa. Aaltojärven tutkimuksessa työn etsiminen oli nuorten tärkein suunnitelma ja koulutus nähtiin pakollisena vaihtoehtona. Tässäkin tulos tukee haastateltujen mielipidettä työn tärkeydestä tulevaisuudessa ja koulutuksesta siihen johtavana asiana.

Nuorille on yhteiskunnassa ollut tarjolla kaksi pääväylää oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen. Nämä ovat opintojen jatkaminen tai siirtyminen työelämään. Nuoret, joilla ei ole riittävästi ammatillista koulutusta kohtaavat suuria vaikeuksia yrittäessään päästä työmarkkinoille. (Välimäki 2007, 23.) Tämän tyyppisen yhteiskunnallisen kehityksen olivat myös haastateltavat huomanneet. Puuttuvaa ammatillista koulutusta pidettiin suurimpana syynä siihen, ettei palkkatyötä ollut löydetty. Vaihtoehtoisia tapoja suorittaa ammatillinen koulutus ja päästä työelämään etsittiin.

Osalla haastatelluista piti voiteenaan kesken jääneiden ammatillisten opintojen loppuun suorittamista. Koulutuksen keskeyttämisestä ei suoraan haastatteluissa kysytty, mutta asia ilmeni elämäntilanteesta kysyttäessä. Koulutuksen hankkimista tunnuttiin arvostavan ainoastaan pakollisena väylänä työelämään pääsyssä. Ahon ja Vehviläisen (1997, 140) mukaan työmarkkinatukeen tehty muutos on saanut aikaan sen, että toisen asteen kouluihin hakeudutaan kiinnostuksen sijasta velvollisuudesta, ja tällöin koulutukseen hakeutuminen ei ole kovin harkittua ja päädytään summittaisiin valintoihin ja koulutuksen keskeyttämiseen.

6.2 Kokemukset vaikutusmahdollisuuksista

Toisena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli millaisia vaikutusmahdollisuuksia omaan elämäntilanteeseensa Työpaja Etapin valmentautajat uskovat itsellään olevan. Oma aktiivisuus ja viitseliäisyys nähtiin tärkeimpänä omaa elämäntilannetta kohentavana asiana. Huono elämäntilanne nähtiin omana syynä ja omien kykyjen uskottiin auttavan tilanteen selvittämisessä. Haastateltavat käyttivät sanontaa ”ottaa itseään niskasta kiinni” kuvaamaan tarvittavaa toimintaa. Toisaalta yhteiskunnallisilla tekijöillä, kuten lamalla ja huonolla työllisyystilanteella, selitettiin omaa tilannetta.

Pajatoiminnan merkitys voidaan tarkastella kansalaisuuden näkökulmasta. Pajalla voi olla merkitystä työmarkkinoiden kansalaiseksi kasvamisessa. Koulutus on yhteiskunnassa rakennettu väyläksi työelämään ja voidaan nähdä yhtenä kansalaisuuden kriteerinä. Kansalaisuus nähdään myös osallisuutena oman elämän sosiaalisiin piireihin eli perheeseen ja kavereihin. Pajalla on merkitystä myös aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa. Tällöin tarkastelun kohteena ovat tiedotusvälineet, toiminta sosiaalisissa ympäristöissä, osallistuminen ja julkinen toiminta. (Pohjantammi 2007, 177–178.)

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että työpajan valmentautajat näkevät olevansa itse vastuussa tekemistään valinnoista sekä uskovat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa tulevaisuuteensa. Omaa työpanosta ja vastuuta elämästä korostettiin. Muiden apua ei nähty merkityksellisenä, mikäli oma halu muutokseen puuttui. ”Se on itsestä kiinni” lausahdus toistui erimuodoissa haastatteluissa useita kertoja samoin kuin Pietikäisen (2003) tutkimuksessa. Pietikäinen näkee tämän paju-uoren tuottamaksi yksilön vastuuta korostavaksi mentaliteetiksi. Sosiaalipedagogiikan perusajatus ihmisestä on, että persona on ennen kaikkea dynaaminen toimija (Kurki 2006, 140). Haastatelluilla työpajan valmentautujilla oli samankaltainen näkemys omasta toimijuudestaan.

Yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet haastatellut kokivat joko hyvin heikoiksi tai sitten vaikuttamiseen ei ollut juuri kiinnostusta. Toisaalta ei uskottu, että omalla mielipiteellä olisi vaikutusta tai, että sitä kuunneltaisiin aidosti. Luottamus yhteiskunnallisten päättäjien motiiveihin oli heikko. Näiden nähtiin lupaavan asioita vain vaaleissa menestyäkseen. Myös Etapin kaltaisilla toiminnoilla nähtiin olevan laajempaa poliittista vaikutusta ja, että niillä kaunistellaan työttömyystilastoja.

Haastatellut kokivat yhteiskunnan tehtäväksi kansalaisista huolehtimisen ja palveluiden tuottamisen. Vastavuoroisena velvollisuutena koettiin verojen maksaminen työn teon kautta ja työhön pääsyä edellyttävä koulutuksen hankkiminen koettiin tietyllä tavalla velvollisuudeksi.

Haastattelujen perusteella todettiin, että työpajan nuoret kokivat yhteiskunnan velvollisuuksiksi sen jäsenistä huolta pitämisen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamisen. Haastateltavat kokivat olevansa osa yhteiskuntaa ja olevansa oikeutettuja sen tuottamiin palveluihin ja etuihin. Haastattelujen perusteella työpajan harjoittelijat kokivat yhteiskunnallisik-

si velvollisuuksikseen verojen maksamisen. Sen edellytykseksi he kokivat työnteon ja työn edellytykseksi koulutuksen hankkimisen.

6.3 Kokemukset yhteiskunnallisista palveluista

Kolmantena opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli, miten Työpaja Etapin valmentautajat kokevat viranomaisten määrittelevän heidän elämäntilanteensa. Tähän tutkimuskysymykseen liittyviin haastattelukysymyksiin nuorten oli ilmeisen vaikea vastata. Viranomaisten ajateltiin näkevän valmentautujan tilanne joko myönteisenä, huonompana kuin se oikeasti oli tai realistisena ja oikeana. Osalle haastatelluista viranomaisten mielipiteellä ei ollut merkitystä tai sitä ei osattu lainkaan määritellä. Työtekijän ajateltiin luottavan asiakkaaseen, kannustavan tätä tai ihmettelevän tämän toimintaa. Työntekijöiden ajateltiin toivovan, että asiakkaan tilanne menisi parempaan suuntaan.

Työpaja Etapin valmentautajat näkevät viranomaisten roolin ja auttamismahdollisuudet vähäisinä. Mahdollisesti he eivät tiedosta täysin, millaisten työvoimapoliittisten toimien kohteena ovat aktivointisuunnitelman, kuntouttavan työtoiminnan ja erilaisten työharjoittelujen muodossa. Toisaalta tässä näkyy edelleen oman toiminnan ja subjektiivisuuden korostaminen oman elämäntilanteen parantamisessa ja omiin kykyihin luottaminen. Puheessa on kuultavissa positiivinen asenne tulevaisuutta kohtaan. Pietikäisen tutkimuksen mukaan työvoimapoliittisissa toimenpiteissä mukana olevat nuoret eivät täysin tiedosta millaisen ohjauksen kohteina he ovat. Pietikäinen puhuu ”kätketystä auttamisesta”. (Pietikäinen 2005, 246.)

Pohjantammi (2007, 131) totesi tutkimuksessaan Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla, että monilla nuorista on varauksellinen suhtautuminen viranomaisiin ja heidän kanssaan on totuttu asioimaan vain ”luukulla”. Viranomaisten kanssa asiointia vältettiin. Opinnäytetyössä tulokset ovat samansuuntaisia, joskin varauksellisuus ei ollut haastatelluilla kovin avointa vaan suhtautuminen oli lähinnä viranomaistoimien vaikuttavuutta epäilevää.

Hankalin yhteiskunnallinen tilanne on nuorilla, joilla on ammatillisen koulutuksen lisäksi muita erityishaasteita. Erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarvitaan sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoamaa apua ja osaamista sekä monipuolista näkemystä ongelman laadusta. (Välimäki 2007, 23.) Haastatellut näkivät viranomaisten osuuden sekä heidän mahdollisuutensa tukea heitä elämäntilanteensa kohentamisessa melko pieneinä. Jokaisella oli kokemusta viranomaisavusta mutta avun vaikuttavuudesta oltiin eriävää mieltä. Tulos on samansuuntainen muiden tutkimusten kanssa. Aho ja Vehviläinen totesivat tutkimuksessaan (1997, 186) vailla ammatillista koulutusta olevien nuorten suhtautumisen työvoimatoimistoon olevan asiallista, mutta sen merkitys pyrittiin ohittamaan korostamalla omaa toimintaa työnhaussa ja asioiden hoitamisessa. Näkemyksessä painotettiin jokaisen tietävän itse mitä elämältään haluaa.

Valmentautujien mielipiteet Työpaja Etapin ja työpajatoiminnan merkityksenä vaihtelivat. Haastatellut odottivat työpajalla olosta olevan hyötyä tulevan työllisyystilanteen parantamiseksi. Työpaja koettiin ”ponnahduslautana” kohti työelämää. Työpajalla olon nähtiin parantavan mahdollisuuksia päästä muualle harjoitteluun ja työllistymiseen. Opetusministeriön selvityksen mukaan 72 prosenttia nuorista koki työpajajakson jälkeen myönteistä muutosta työllistymisen, koulutusmahdollisuuksien ja elämänhallinnan osalta. Kolme prosenttia koki pelkästään parannusta elämänhallinnassa eikä lainkaan työllisyysmahdollisuuksissa. (Leinonen & Pekkala 2004, 21.)

Paja jaksosta ajateltiin olevan hyötyä omantaloudellisen tilanteen paraneemisessa. Pajan hyödyiksi mainittiin kurin ja järjestyksen ylläpitäminen elämässä. Järjestystä auttoi ylläpitämään aikataulu. Unirytmien koettiin pysyvän normaalina pajalla käymisen ansiosta. Pajan koettiin tukevan omaa aktiivisuutta ja pitävän sitä yllä. Voidaankin todeta pajan toimivan tavoitteidensa suuntaisesti tukemalla elämänhallinnan valmiuksia.

Etapin valmentautujien vastauksissa painottui työpajan yhteisöllinen merkitys. Työpaja koettiin paikkana, jossa saadaan vertaistukea ja nähdään muita samassa asemassa olevia. Pajalta koettiin saatavan ystävien kannustusta sekä kannustusta työtekijöiltä. Muiden ihmisten kanssa tekemisissä olemista ja pajalla käymistä pidettiin merkkeinä siitä, ettei oma syrjäytyminen ollut kovin vaikea-asteista, vaikka syrjäytymistä jonkin verran koettiin. Tulos on samansuuntainen Pietikäisen (2003) tutkimuksen kanssa, jossa hän totesi pajalla olevien nuorten yhtenä pajalle antaman merkityksenä olevan yhteisöllinen osallistuminen. Paja-aika määrittyi merkitykselliseksi siellä solmittujen uusien ihmissuhteiden vuoksi. (Pietikäinen 2005, 229.)

Opetusministeriö on selvityksessään todennut pajalta saatavan sosiaalisen vertaistuen toimivan sekä työhön liittyvissä tapahtumissa että sosio-emotionaalisen tuen muodossa. Vertaisuus on peili oman osaamisen ja pärjäämisen hahmottumiselle sekä väline jaksamiselle. (Leinonen & Pekkala 2004, 19.) Haastateltavat kokivat saaneensa tukea ja kannustusta työpajaohjaajilta. Hyvin tehdystä työstä ja oikeasta toiminnasta oli saatu kiitosta ja positiivista palautetta. Myös opetusministeriön selvitys korostaa ohjaajan roolia työpajan toiminnassa, vuorovaikutuksessa ja ilmapiirissä. Pajalla nuoret kohdataan tasavertaisesti yksilöinä ja heistä välitetään aidosti. (Leinonen & Pekkala 2004, 19.)

6.4 Kokemukset syrjäytymisestä

Työpajatoiminnan yhtenä keskeisenä tavoitteena pidetään syrjäytymisen ehkäisemistä. Pietikäinen havaitsi tutkimuksessaan työpajanuorten suhtautuvan tähän määrittelyyn varauksella tai torjuvasti. He eivät itse kokeneet itseään syrjäytyneiksi eivätkä määrittele muitakaan pajalaisia sellaisiksi. Pajanuoret määrittivät Pietikäisen tutkimuksessa syrjäytymisen lähinnä sosiaalisesti tilaksi eli ihmissuhteista eriytymiseksi ja yksinäisyydeksi. (Pietikäinen 2005, 235.) Työpaja Etapin valmentautajat tuottivat täsmälleen samankaltaista määrittelyä syrjäytymisestä sosiaalisena tilana, jota ei

liitetty itseen tai muihin pajalla oleviin. Ennen pajalle tuloa ajateltiin pajuorten olevan syrjäytyneitä mutta mielipide muuttui, kun pajalla oltiin ja tutustuttiin muihin siellä oleviin nuoriin.

Pietikäinen ajattelee syrjäytymisen määrittelyn kuvastavan toisaalta positiivista itsemäärittelyä ja toisaalta torjunta tuo esille syrjäytymisen määrittelyn kielteisyyden. Positiivista määrittelyä tuo esiin myös se, etteivät nuorten omat arviot elämäntilanteestaan aina ole niin synkät kuin ulkopuoliset arvioivat (Leinonen & Pekkala 2004, 21). Haastatellulla oli kokemus, että viranomaiset arvioivat hänen tilanteensa huonommaksi kuin hän itse näki.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret määritellään usein syrjäytyneiksi ja syrjäytymisen käsite viittaa nuoren sosiaaliseen tilaan. Yhteiskunnan näkökulmasta nuoren tila on reunalla eli marginaalissa. Nuorella itsellään voi kuitenkin olla erilainen tapa suhtautua omaan sosiaaliseen tilaansa. (Aho & Vehviläinen 1997, 115.) Kaikki nuoret eivät koe määrittelyn sopivan itseensä. Haastatellut nuoret eivät kokeneet syrjäytymistä omalla kohdallaan ja ajattelivat määrittelyn sopivan huonosti myös muihin pajalla työskenteleviin nuoriin. Tosin syrjäytyneitäkin nuoria tunnettiin. Syrjäytymien määriteltiin sosiaalisten suhteiden puuttumiseksi eikä niinkään koulutuksen ja työn ulkopuolella olemissä.

Ahon ja Vehviläisen tutkimuksen mukaan osa koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista määrittelee tilanteensa institutionaalisten normien kautta ja kokevat itsensä niiden perusteella ulkopuolella oleviksi ja heillä on henkilökohtaisia syrjäytymisen kokemuksia. Osa nuorista tunnustaa kyllä institutionaaliset elämänkulun normit yleisellä tasolla, mutta samalla nuorella itsellään on sellaisia arvoja ja toimintatapoja, joita on vaikea sovittaa yhteen esimerkiksi koulunkäynnin kanssa. Tämä ryhmä voidaan määritellä ”rajalla” oleviksi. Kolmannelle ryhmälle on tyypillistä kulttuurisen etäisyyden ottaminen yhteiskunnan arvoista ja heidän kulttuurinen ylpeytensä on suhteellisen vankka. Koulutuksen ulkopuolella oleminen ei heissä aiheuta subjektiivisia syrjäytymisen kokemuksia ja heitä voidaan luonnehtia ”keskellä” oleviksi vaikka ovatkin yhteiskunnallisesti katsottuna marginaalissa. (Aho & Vehviläinen 1997, 115–116.)

Pajalle tulon syiksi kerrottiin huonon työllisyystilanne, heikko elämäntilanne, tekemisen puute tai taloudelliset seikat. Kuntoutumaan pitkäaikais-työttömyydestä oli eräs syy pajalle tuloon. Päihteidenkäyttö mainittiin syynä huonoon elämäntilanteeseen. Yhtenä syynä omaan tilanteeseen nähtiin koulun keskeyttäminen, velat ja aiemmat hölmöilyt. Nämä seikat eivät saaneet haastateltuja mieltämään itseään syrjäytyneiksi.

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena oli vastapuheen aikaansaaminen. Nuoret kertoivat omia kokemuksiaan siitä, etteivät näe itseään tai toisia pajalla olevia syrjäytyneiksi. Tämä antaa aihetta miettiä syrjäytymisen määrittelyn käyttöä työpajojen nuorista puhuttaessa. Voidaan myös pohtia määrittelyn käytön syitä ja sen seurauksia nuoren elämässä.

6.5 Jatkotutkimusideoita

Opinnäytetyöprosessin aikana tuli esiin joitakin jatkotutkimusideoita. Olisi mielenkiintoista selvittää työpajan työntekijöiden näkemyksiä syrjäytymisestä ja pajan valmentautujien yhteiskunnallisesta asemasta. Tällöin saataisiin esille nuorten kanssa päivittäin työskentelevien näkemyksiä.

Toinen mielenkiintoinen aihe on tutkia nuorten käyttämien yhteiskunnallisten palveluiden työntekijöiden näkemyksiä syrjäytymisestä. Lisäksi voisi selvittää keinoja, miten syrjäytymisvaarassa olevia nuoria voi heidän mielestään tukea. Syrjäytymistä voisi määritellä työntekijöiden mielipiteiden kautta ja verrata niitä nuorten näkemyksiin.

Yhtenä aiheena olisi tutkia sitä, millaisia keinoja työpajoilla on tukea nuoria kasvamaan aktiivisiksi kansalaisiksi. Mielenkiintoista olisi myös kuulla laajemmin siitä, miten nuoret ovat kokeneet asioinnin yhteiskunnallisissa palveluissa ja erityisesti aktivointisuunnitelmien teon ja kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen.

LÄHTEET

- Aaltojärvi, P. & Paakkunainen, K. 1995. Nuorten työpaja- sosiaalinen peli, palkkatyö vai varasto? Nuorisotutkimus 2000. Tutkimuksia 2/95. Helsinki: Haka-paino Oy.
- Aho, S. & Vehviläinen, J. 1997. Keppi ja porkkana. Tutkimus alle 20-vuotiaita aktivoivan työvoimapolitiittisen uudistuksen vaikutuksista ja koulutuksen ulkopuolelle jäävistä nuorista. ESR-julkaisut. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Hassi, S-M. 2007. Hyvät tavat käytäntöön - Nuorten työpaja 2010 – projektin tuloksia. Länsi-Suomen Lääninhallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino OY.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes. Tutkimuksia 123. Helsingin yliopisto. Valtiotieteen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. 2009. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino oy.
- Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.
- Juhila, K. 2004. Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, A., Huttunen, L. & Kulmala, A. 2004. Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Järvelä, S., Joutsu, E., Koskela, V. & Natri, T. 2008. Starttivalmennus. Taiteen tekemisen keinoin kohti elämää. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Tampere: Siltavalmennus ry.
- Järvinen, T. & Janhukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, M. (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino, 125–151.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylän yliopistopaino.

Keinänen, P. 2010. Taloustaantuma heikentää nuorten työmahdollisuuksia. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 2/2010. Viitattu 1.3.2011.
http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-07_001.html

Korpela, J. 2009. Kyllähän täällä tehdään kaikenlaista. Kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 115–191.

Kuure, T. (Toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot - vuosikirja. Pieksämäki: Nuorisotutkimusseura.

Kuure, T. 2010a. Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin ulottuvuudet. Helsingin yliopisto.

Kuure, T. 2010b. Työpajat–palvelumuotoilua, hallinnointia ja aktiivista kansalaisuutta. Tutkimusraportti PAJAVERKKO-projekti 6.12.2010.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189. 2.3.2001.

Laki toimeentulotuesta 1997/1412. 30.12.1997.

Leinonen, T. & Pekkala, T. 2004. Kannattaako työpajatoiminta? Tutkimus työpajojen taloudellisista ja sosiaalisesta toiminnasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:23.

Linnossuo, O. 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 61. Kela. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nivala, E. 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Nuorisolaki. 2006/72. 21.7.2006

Osavuosikatsaus ajalla 1.1. - 5.5.2010. Riihimäen kaupunki Työpaja Etappi.

Pietikäinen, R. 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä. Teoksessa Aapola, S. & Ketokivi, K. (toim.) Polkuja ja poikkeamia- Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, 219–253.

Pitkänen-Nuortimo, T., Kotonen, K. Hassinen, J. & Rautalampi, J. (toim.) 2001. Työpajaohjaajan käsikirja. Työhön käsiksi. Opetusministeriön nuorisoyksikkö.

Pohjantammi, I. 2007. Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 12. Viitattu 16.3.2011.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyopaja.pdf>

Pohjola, A. 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Suutari, M. (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino, 187–204.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Vaajakoski: Gummerrus Oy.

Riihimäen kaupunki. 2010. Nuppi. Viitattu 10.3.2011.
<http://www.riihimaki.fi/en/Riihimaki/Nuoret/Palveluja-nuorille/Nuppi/>

Riihimäen kaupunki. 2011. Työpaja Etappi. Viitattu 10.3.2011.
http://www.riihimaki.fi/Riihimaki/Perhe-ja-sosiaalipalvelut/Sosiaalipalvelut/Tyopaja-Etappi/Harjoittelu_Etapissa/

Riihimäen kaupungin Työpaja Etapin raportti ajalta 1.1.2010 - 31.10.2010.

Riihimäen seutukunnan työvoiman palvelukeskus. 2011. Viitattu 10.3.2011.
<http://www.mol.fi/toimistot/riihimaki/PALKE.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 7.1.2010.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saartola, R. 2010. Ideoita ja kokeiltuja käytäntöjä pajatyöhön. PAJAVERKKO-projektin lopputiedote. Helsingin yliopisto.

Suurpää, L. (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto: avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 27. Viitattu 12.2.2011.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Suutari, M. (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino.

Tilastokeskus. 2010. Viitattu 11.1.2011.
<http://www.stat.fi/til/tyti/tau.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2010. Työvoimapolitiittiset toimenpiteet. Viitattu 31.7.2010

<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2623>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011. Työ- ja elinkeinotoimisto. Nuorten yhteiskuntatakuu. Viitattu 10.3.2011.

http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/05_yhteiskuntatakuu_nuoret/index.jsp

Työpajatieto. 2011. Viitattu 16.3.2011.

<http://www.tyopajatieto.fi/tyopajatieto/>

Työttömyysturvalaki 2002/1290. 30.12.2002.

Valtakunnallinen Työpajayhdistys ry. 2011. Työpajapalveluista. Viitattu 10.3.2011.

<http://www.tpy.fi/tyopajapalvelut/tyopajapalveluista/>

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. 2011. Historiaa. Viitattu 10.3.2011.

<http://www.tpy.fi/tyopajapalvelut/historiaa/>

Valtioneuvoston asetus julkisesta työvoimapalvelusta 1344/2002.

Välimäki, K. 2007. Nuorelle turvattava erilaiset aikuistumisen polut. Teoksessa: Tarvainen, T., Pietiläinen, V. & Kuure, T. (toim.) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:61. 21–26.

INFOKIRJE

Hei!

Opiskelen Hämeen Ammattikorkeakoulussa sosiaalian koulutusohjelmassa. Valmistun keväällä 2011 sosionomi AMK:ksi. Teen opinnäytetyöhöni liittyvää tutkimusta Työpaja Etapissa. Toivon kuulevani valmentautujien näkemyksiä omasta elämäntilanteestaan, vaikutusmahdollisuuksistaan ja palvelujärjestelmästä.

Tarkoitukseni on haastatella kuutta valmentautujaa, jotka ovat Etapissa työ- ja elinkeinotoimiston sopimuksilla tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Etapin henkilökunta arpoo haastateltavat heidän suostumuksellaan. Haastattelut suoritetaan 5.10.2010 Etapin tiloissa työaikana.

Haastateltavat pysyvät nimettöminä eikä heitä pysty tunnistamaan valmiista opinnäytetyöstä. Haastattelun voi keskeyttää halutessaan missä vaiheessa tahansa. Aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten. Haastattelut nauhoitetaan ja aineisto säilytetään asianmukaisesti haastattelujen jälkeen.

Sanna Lindholm

LUPA HAASTATTELUN NAUHOITUSTA VARTEN

Opiskelen Hämeen Ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa. Valmistun keväällä 2011 sosionomi AMK:ksi. Teen opinnäytetyöhöni liittyvää tutkimusta Työpaja Etapissa. Toivon kuulevani valmentautujien näkemyksiä omasta elämäntilanteestaan, vaikutusmahdollisuuksistaan ja palvelujärjestelmästä.

Tarkoitukseni on haastatella kuutta valmentautujaa, jotka ovat Etapissa työ- ja elinkeinotoimiston sopimuksilla tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Etapin henkilökunta arpoo haastateltavat heidän suostumuksellaan. Haastattelut suoritetaan 5.10.2010 Etapin tiloissa työaikana.

Haastateltavat pysyvät nimettöminä eikä heitä pysty tunnistamaan valmiista opinnäytetyöstä. Haastattelun voi keskeyttää halutessaan missä vaiheessa tahansa. Aineistoa käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten. Haastattelut nauhoitetaan ja aineisto säilytetään asianmukaisesti haastattelujen jälkeen.

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön liittyvään teemahaastatteluun. Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelu nauhoitetaan. Olen saanut riittävästi tietoa opinnäytetyöhön liittyvän aineiston käsittelystä.

Riihimäki _____.____.2010

Allekirjoitus ja nimen selvennös

HAASTATTELURUNKO

Menneisyys

- Miten olet päätynyt Työpaja Etappiin?

Nykyhetki

- Minkä ikäinen olet?
- Kuinka kauan olet ollut Etapissa?
- Millä sopimuksella olet Etapissa?
- Millaisia mielikuvia sinulla oli Etapista etukäteen?
- Millaisia mielikuvia sinulla oli työpajanuoresta etukäteen?

Ovatko mielikuvat muuttuneet? Miten?

- Mihin asioihin olet tällä hetkellä tyytyväinen elämässäsi?
- Mitkä asiat voisivat olla elämässäsi toisin, miksi?
- Millaiset ovat mahdollisuutesi vaikuttaa omaan elämäntilanteeseesi?
- Ketkä ovat merkityksellisiä ihmisiä elämässäsi?
- Missä yhteiskunnallisissa palveluissa asioit
  - miten ko. palvelussa nähdään elämäntilanteesi?
  - mitä mieltä itse olet palvelun/virkailijan mielipiteestä?
- Miten koet vaikuttamismahdollisuutesi yhteiskunnassa?
- Millaisia velvollisuuksia sinulla on yhteiskunnassa?
- Millaisia velvollisuuksia yhteiskunnalla on sinua kohtaan?

Tulevaisuus

- Eletään vuotta 2012 ja elämäntilanteesi on hyvä, millainen elämäntilanteesi on nyt?
- Mitkä asiat ovat vaikuttaneet elämäntilanteeseesi?
- Millaista tukea sait vuonna 2010 ja keneltä?
- Miten jakso Työpaja Etapissa vaikutti tilanteeseesi?
- Mitä teit itse tilanteesi parantamiseksi?

Syrjäytyminen

- Pajanuoret määritellään usein syrjäytyneiksi. Mitä mieltä olet asiasta?
- Millainen ihminen on mielestäsi syrjäytynyt?

AIKATAULU

Tutkimussuunnitelma ja tutkimuslupa	8/2010
Haastattelut/aineiston keruu	9 - 10/2010
Aineiston litterointi	10/2010
Aineiston analysointi ja kirjoittaminen	10 - 12/2010
Teoriaosan täydentäminen	1/2011
Opinnäytetyön esitys seminaarissa	4/2011